

ცხრილთა სია

დანართი I.1. BSEP-ის პუბლიკაციები შავი ზღვის მდომარეობისა და მისი გარემოს დაცვის შესახებ

დანართი II თანამშრომლობის საფუძვლები

ცხრილი II.1. კონვენცია, რომლის მიხედვით შავი ზღვის სანაპიროს ქვეყნები არიან პარტნიორი მხარეები.....	3
ცხრილი II. 2. მრავალმხრივი და ორმხრივი შეთანხმებები შავი ზღვის სანაპიროს ქვეყნებს შორის შავი ზღვის დაცვისა და რეაბილიტაციის შესახებ	5
დიაგრამა 1. შავი ზღვის კომისიის ორგანიზრამი.....	6
ცხრილი II.1. შავი ზღვის რეგიონში განხორციელებული და განსახორციელებელი ძირითადი რეგიონალური პროგრამები, 1996-2001 წწ.....	8
ცხრილი IIIA.1. მდინარის აუზის პროგრამები/პროექტები შავი ზღვის აუზში.....	8
ცხრილი IIIA.2.ატმოსფერული ემისიები შავი ზღვის ქვეყნებში,1996-2000წლები (ათასობით ტ).....	9
ცხრილი IIIA.3. ეროვნული ორგანოები, რომლებიც აკონტროლებენ ემისიების დონეს შავი ზღვის სანაპიროს ქვეყნებში.....	10
ცხრილი IIIA.4. ძირითადი კანონები და დებულებები საზღვაო ხომალდების მიერ ზღვის წყლის დაბინძურების თავიდან ასაცილებლად.....	11
ცხრილი IIIA.5. ნავსადგურში ნავის შემკრები მოწყობილობები შავი ზღვის სანაპირო ზოლზე.....	12
ცხრილი IIIA.6.ნავსადგურში ნავთობის შემკრები მოწყობილობები შავი ზღვის სანაპირო ზოლზე.....	14
ცხრილი IIIA.7. ნავსადგურში ქიმიური ნივთიერებების შემკრები მოწყობილობები შავი ზღვის სანაპირო ზოლზე.....	14
ცხრილი IIIA.8. ეგზოტიკურ სახეობათა ბიომასა(რუმინეთი, რუსეთის ფედერაცია), გ/მ ²	15
ცხრილი IIIA.9. შავი ზღვის სანაპიროს ქვეყნების ძირითადი კანონები და დებულებები დამპინგის შესახებ.....	15
ცხრილი IIIA.10. შავი ზღვის სანაპირო ზოლზე წარმოქმნილი მუნიციპალური ნარჩენები, (ათასი ტ)....	15
ცხრილი IIIA.11. ძირითადი საკანონმდებლო და მარეგულირებელი საშუალებები მყარი ნარჩენების განკარგვის შესახებ შავი ზღვის სანაპიროს ქვეყნებში.....	16
ცხრილი IIIA.12. ამოღებული გრუნტი ჩაყრილი შავ ზღვაში 1996-2000 წლებში .ათასი ტ.....	17
ცხრილი IIIA. 12ა. დამპინგის ადგილები შავ ზღვაში.....	17
ცხრილი IIIA.13. 1996-2001 წლებში შავ ზღვაში დაღვრილი ნავთობის რაოდენობა(რ) და მოცულობა (მ).....	18
ცხრილი IIIA.14. მილგაყვანილობები რუმინეთის ღია ზღვაში.....	19
ცხრილი IIIA.15. ძირითადი კანონები და დებულებები ნარჩენების მართვის შესახებ.....	20
ცხრილი IIIA.16. შავი ზღვის ქვეყნების ეროვნული სააგენტოები, რომლებიც მონაწილეობენ ზღვაზე უბედური შემთხვევებისას ქონების გადარჩენასა და სამაშველო ოპერაციებში.....	20
ცხრილი IIIB. პოლიტიკური ქმედებები: ცოცხალ რესურსთა მართვა.....	22
ცხრილი IIIB.1. ძირითადი ორგანოები, რომლებიც აკონტროლებენ თევზეულსა და ზღვის სხვა ცოცხალ რესურსებს შავი ზღვის ქვეყნებში.....	22
ცხრილი IIIB.2. ძირითადი საკანონმდებლო და მარეგულირებელი საშუალებები თევჭერის მენეჯმენტის გარემოს ასპექტისათვის.....	24
ჩანართი IIIB.3. შავ ზღვაში დაჭერილი თევზის წლიური რაოდენობა, პარტნიორ მხარეთა ოფიციალური მონაცემების მიხედვით 1996-2000 (სახეობათა მიხედვით).....	26

ცხრილი IIIB.5. რეგიონალური მნიშვნელობის საქვერითო და მოსაშენებელი ადგილები შავ ზღვაში.....	30
ცხრილი IIIB.9. ხელოვნურად გამოყვანილი ლიფსიტების გაშვება ბუნებრივ წყლებში აზოვისა და შავი ზღვის აუზში.....	34
(რუსეთის ფედერაციის საწარმოები).....	34
ცხრილი IIIB.10. მარაგი.. ძირითად სახეობათა საერთო დაჭერილი რაოდენობა აზოვისა და შავი ზღვის აუზში (ათას ტ).....	35
ცხრილი IIIB.11. ძირითადი ეროვნული საკანონმდებლო და მარეგულირებელი საშუალებები შავი ზღვის სანაპიროს ქვეყნებში ლანდშაფტის და ბიოლოგიურ ნაირსახეობათა დაცვისა და შენახვის შესახებ.....	36
ცხრილი IIIB.12. ძირითადი ეროვნული ორგანოები, რომლებიც მონაწილეობენ ლანდშაფტის და ბიოლოგიური ნაირსახეობების დაცვასა და შენახვაში.....	39
ცხრილი IIIB.14. დაცული ტერიტორიები შავი ზღვის სანაპიროს ქვეყნებში. ათასი კმ ²	43
ცხრილი IIIB. 15. ეროვნული პროგრამები/პროექტები შავი ზღვის ქვეყნებში საზღვაო და სანაპირო ზოლის დაცვა/შენახვის შესახებ 1996-2001წლებში დაგეგმილი 2001-2005წლებისათვის.....	46
ჩანართი III C. პოლიტიკური ქმედებები: მდგრადი საზოგადოებრივი განვითარება.....	48
ცხრილი IIIC.1. აკვაკულტურის საწარმო/ფირმების რაოდენობა შავი ზღვის ქვეყნებში.....	48
ცხრილი IIIC.2. აკვაკულტურის საწარმოთა მიერ მოპოვებული ნედლი პროდუქტის ოდენობა.1996-2000.....	48
ცხრილი IIIC.3. ტურისტთა ოდენობა შავი ზღვის სანაპიროზე 1996-2000. მლნ.ადამ.....	49
ცხრილი IIIC.4. 1996-2000 წლებში მსხვილი ენერგო პროექტების გარემოზე ზემოქმედების შეფასება დაგეგმილი 2001-2005 წლებისათვის.....	49
ცხრილი IIIC.5. გარემოზე ზემოქმედების შეფასების დაფინანსება თურქეთში.....	53
ცხრილი IIIC.8. სასწავლო მასალები გარემოს დაცვის შესახებ, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს შავი ზღვის რეგიონისათვის.....	55

დანართი 1. BSEP-ის პუბლიკაციები შავი ზღვის გარემოს მდგომარეობისა და მისი მენეჯმენტის შესახებ

ნარკვევთა სერია შავი ზღვის გარემოს შესახებ, გაეროს პუბლიკაციების მეშვეობით UNDP-ს მიერ გამოქვეყნებული თემატური რეგიონალური ნაშრომები, ნიუ იორკი. ხელთ არსებული ტომები:

- 1) ტ.1. შავი ზღვის ბიბლიოგრაფია(ინგლისურად), 1995წ
- 2) ტ.2. საზღვაო აკვაკულტურა შავ ზღვაში (ინგლისურად), 1996წ
- 3) ტ.3. ბიოლოგიური ნაირსახეობები შავ ზღვაში: ნარკვევი ცვლილებებისა და დაკნინებათა შესახებ (ინგლისურად), 1997წ
- 4) ტ.4. შავი ზღვის ბიოლოგიური ნაირსახეობები: რუმინეთი(ინგლისურად),1997წ
- 5) ტ.5. შავი ზღვის ბიოლოგიური ნაირსახეობები: ბულგარეთი(ინგლისურად),1997წ
- 6) ტ.6. "ამ ქვეყნად ყველაზე ლურჯი", ი.ზაიცევი (შესავალი შავი ზღვისათვის), რუსულად, 1998წ
- 7) ტ.7. შავი ზღვის ბიოლოგიური ნაირსახეობები: უკრაინა(ინგლისურად),1998წ
- 8) ტ.8. შავი ზღვის ბიოლოგიური ნაირსახეობები: საქართველო (ინგლისურად),1998წ
- 9) ტ.9. შავი ზღვის ბიოლოგიური ნაირსახეობები: თურქეთი(ინგლისურად),1999წ
- 10) ტ.10. შავი ზღვის დაბინძურების დონის შეფასება (ინგლისურად),1999წ

შავი ზღვის წითელი წიგნი (ინგლისურად),1999წ

ნარკვევები შავი ზღვის შესახებ, კვლევითი მოხსენებების ტომეული, სოციალურ-ეკონომიკური ნარკვევების ჩათვლით.

ნარკვევები შავი ზღვის გარემოს პრიორიტეტთა შესახებ, გაეროს პუბლიკაციების მიხედვით, ნიუ-იორკი:

- 1) ტ.1. უკრაინა: ნარკვევები შავი ზღვის გარემოს პრიორიტეტთა შესახებ, 1998წ

2) ტ.2.თურქეთი: ნარკვევები შავი ზღვის გარემოს პრიორიტეტთა შესახებ, 1998წ

შავი ზღვის არასამთავრობო ორგანიზაციების დირექტორატი, 1999წ

როგორ გადავარჩინოთ შავი ზღვა? შავი ზღვის სტრატეგიული მოქმედების გეგმის დამხმარე სახელმძღვანელო.

დანართი II. თანამშრომლობის საფუძვლები

ცხრილი II.1. კონვენცია, რომლის მიხედვით შავი ზღვის ქვეყნები არიან პარტნიორი მხარეები.

რატიფიკაცია (რ)

თანხმობა (თ)

მიღება (მ)

ძალაში შესვლა (ძ)

ხელმოწერილია (ხ)

ქვეყანა	ბულგარეთი		საქართველო		რუმინეთი		რუსეთი		თურქეთი		უკრაინა	
	ხ	რ/მ										
კონვენციები და შეთანხმებები												
გაეროს კონვენცია ბიოლოგიური ნაირსახეობების შესახებ-CBD	12.06.1992	17.04.1996 (რ)		02.06.1994 (თ)	05.06.1992	17.08.1994 (რ)	13.06.1992	05.04.1995 (რ)	11.06.1992	14.02.1997 (რ)	11.06.1992	07.02.1995 (რ)
გაეროს კონვენცია გადაშენების პირას მყოფ სახეობებით საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ-CITES		16.01.1991 (თ) 16.04.1991 (ძ)	1971	13.09.1996 (თ) 12.12.1996 (ძ)		18.08.1994 (თ) 16.11.1994 (ძ)		13.01.1992 (თ) 01.01.1992 (ძ)		23.09.1996 (თ) 22.12.1996 (ძ)		30.12.1999 (თ) 29.03.2000 (ძ)
გაეროს კონვენცია გაუდაბნობასთან ბრძოლის შესახებ (CCD)		21.02.2001 (თ) 22.05.2001 (ძ)	15.10.1994	23.07.1999 (რ) 21.10.1999 (ძ)		19.08.1998 (თ) 17.11.1998 (ძ)			14.10.1994	31.03.1998 (რ) 29.08.1998 (ძ)		
ევროპის სალანდშაფტო კონვენცია	20.10.2000				20.10.2000				20.10.2000			

ქვეყანა	ბულგარეთი		საქართველო		რუმინეთი		რუსეთი		თურქეთი		უკრაინა	
	ს	რ/მ	ს	რ/მ	ს	რ/მ	ს	რ/მ	ს	რ/მ	ს	რ/მ
კონვენციები და შეთანხმებები												
გაეროს კონვენცია საერთაშორისო მნიშვნელობის ნოტიო მიწების შესახებ, განსაკუთრებით სადაც ცხოვრობენ წყლის ფრინველები RAMSAR		24.01.1 976 (d)		07.06.1 997 (d)		21.09.1 991 (d)		11.02.1 977 (d)		13.11.1 994 (d)		01.12.1 991 (d)
კონვენცია ევროპის ველური ბუნებისა და მათი ბუნებრივი საცხოვრებლის დაცვის შესახებ ბერნის კონვენცია.		31.01.1 991 (თ) 01.05.1 991 (d)				18.05.1 993 (თ) 01.09.1 993 (d)			19.09. 1979	02.05.1 984 (რ) 01.09.1 984 (d)	17.08. 1998	05.01.1 999 (რ) 01.05.1 999 (d)
ბონის კონვენცია გარეულ ცხოველთა მომთაბარე ჯიშების დაცვის შესახებ		01.09.1 999 (d)		01.06.2 000 (d)		01.07.1 998 (d)						01.11.1 999 (d)
შეთანხმება შავი ზღვის, ხმელთაშუა ზღვის და ატლანტის მიმდებარე ტერიტორიების შესახებ ACCOBAMS	16.09. 1999	23.09.1 999 (რ)	24.11. 1996	31.03.2 001	28.09. 1998	13.06.2 000						
კართაგენის პროტოკოლი ბიოსახესხვაობათა შესახებ	24. 2000	13.10.2 000 (რ)			11.10 2000				24.05.2000			
მსოფლიოს მემკვიდრეობის		07.03.1 974(მ)		04.11.1 992		16.05.1 990		12.10.1 988		16.03.1 983		12.10.1 988 3

ქვეყანა	ბულგარეთი		საქართველო		რუმინეთი		რუსეთი		თურქეთი		უკრაინა	
	ხ	რ/მ	ხ	რ/მ	ხ	რ/მ	ხ	რ/მ	ხ	რ/მ	ხ	რ/მ
კონვენციები და შეთანხმებები												
კონვენცია გარემოზე ზემოქმედების შეფასების შესახებ	26.02.1991	12.05.1995 (რ)			26.02.1991	29.03.2001 (რ)	06.06.1991				26.02.1991	20.07.1999 (რ)
BASEL კონვენცია სახიფათო ნარჩენების საზღვრებზე გატანის, კონტროლისა და მათი განთავსების შესახებ.		16.02.1996 (მ)		24.05.1999 (მ)		27.02.1		31.01.1995 (რ)		22.06.1994 (რ)		08.10.1999 (მ)
კონვენცია ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილებების მიღებისას საზოგადოებრივი მონაწილეობისა და გარემოს დაცვის საკითხებში სამართლიანობის შესახებ	25.06.1998		25.06.1998	11.04.2000 (რ)	25.06.1998	11.07.2000 (რ)					25.06.1998	18.11.1999 (რ)

ცხრილი I. 2. მრავალმხრივი და ორმხრივი შეთანხმებები შავი ზღვის სანაპიროს ქვეყნებს შორის შავი ზღვის დაცვისა და რეაბილიტაციის შესახებ

ქვეყანა	ბულგარეთი	საქართველო	რუმინეთი	რუსეთის ფედერაცია	თურქეთი	უკრაინა
ბულგარეთი			+		+	
საქართველო					+	+
რუმინეთი						+
რუსეთის ფედერაცია						
თურქეთი		+				
უკრაინა		+	+	+		

სხვა საერთაშორისო შეთანხმებები:

1.სამთავრობათაშორისო შეთანხმება საქართველოსა და საბერძნეთს შორის განვითარებისა და გარემოს დაცვის სფეროებში.
რატიფიცირებული 16.09.97წ.

ნახაზი 1. შავი ზღვის კომისიის ორგანიგრამი.

შავი ზღვის დაბინძურებისაგან დაცვის კომისია						
მუდმივი სეკრეტარიატი						
რეკომენდირებული ჯგუფები						
AG ESAS	AG PMA	AGLBS	AGICZM	AGCBD	AGFORMLR	AG IDE

გარემო უსაფრთხოების ასპექტები ტრანსპორტირებისათვის (AG ESAS)	დაბინძურების ღონის მონიტორინგი და შეფასება	სახმელეთო წყაროებიდან გამოწვეული დაბინძურების კონტროლი	ინტეგრირებული სანაპირო ზონის მენეჯმენტის ჩვეული მეთოდოლოგიის განვითარება	ბიოლოგიურ ნაირსახეობათა შენახვა	თევზჭერისა და ზღვის სხვა ცოცხალი რესურსების მენეჯმენტის გარემო ასპექტები	ინფორმაციისა და მონაცემთა გაცვლა
---	--	--	--	---------------------------------	--	----------------------------------

რეგიონალური აქტივობის ცენტრები

გარემო უსაფრთხოების ასპექტები ტრანსპორტირებისას(AC ESAS) ვარნა, ბულგარეთი	დაბინძურების მონიტორინგი და დაბეგვრა(AC PMA), ოდესა, უკრაინა	სახმელეთო წყაროებიდან გამოწვეული დაბინძურების კონტროლი(AC LBS), სტამბული, თურქეთი	ინტეგრირებული სანაპირო ზონის მენეჯმენტის ჩვეული მეთოდოლოგიის განვითარება(AG ICZM), კრასნოდარი, რუსეთის ფედერაცია	ბიოლოგიურ სახესხვაობათა შენახვა(AC CBD), ბათუმი, საქართველო	თევზჭერისა და ზღვის სხვა ცოცხალი რესურსების მენეჯმენტის გარემო ასპექტები (AG FORMLR), კონსტანცა, რუმინეთი	ინფორმაციისა და მონაცემთა გაცვლა (AC IDE) სტამბული, თურქეთი
--	--	---	--	---	---	---

ეროვნული საკონტაქტო პირები (ორგანოები)

Bg, Ge, Ro, Ru, Tr, Ua	Ua, Bg, Ge, Ro, Ru, Tr	Tr, Bg, Ge, Ro, Ru, Ua	Ru, Bg, Ge, Ro, Tr, Ua	Ge, Bg, Ro, Ru, Tr, Ua	Ro, Bg, Ge, Ru, Tr, Ua	Bg, Ge, Ro, Ru, Tr, Ua
------------------------	------------------------	------------------------	------------------------	------------------------	------------------------	------------------------

ცხრილი II.1. შავი ზღვის რეგიონში განხორციელებული და განსახორციელებელი ძირითადი რეგიონალური პროგრამები, 1996-2001 წწ

GEF შავი ზღვის გარემოს დაცვის პროგრამა

1. ქოლგა-პროგრამა ტექნიკური დახმარების შესახებ.
2. რეგიონის ქვეყნებს შორის თანამშრომლობის შუალედური მექანიზმი 1993წ-დან.
3. საწყისი და დამაკავშირებელი ფაზა:11მლნ.აშშ \$, GEF,11993-1998
4. 7 მლნ აშშ.\$, თანადაფინანსება, EU(Phare da Tacis).
5. დამატებითი დახმარება UNDP-დან, UNEP-დან ავსტრიიდან, კანადიდან, საფრანგეთიდან, ჰოლანდიიდან, იაპონიიდან, ნორვეგიიდან, დიდი ბრიტანეთიდან.
6. ფულადი დახმარება თურქეთიდან და ბულგარეთიდან.
7. შენობები სამმართველოებისათვის, უზრუნველყოფილი თურქეთის მხრიდან.

სტრატეგიული პარტნიორობა

8. **გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის (GEF) შავი ზღვის რეგიონული პროექტი**
9. GEF მდინარე დუნაის აუზის რეგიონული პროექტი
10. GEF დნებრის აუზის გარემოს დაცვის პროგრამა (DBEP)
11. მსოფლიო ბანკის- GEF სტრატეგიული პარტნიორობა: ინვესტიციები (ჭარბტენიანი ტერიტორიების აღდგენა, WWTP, სასოფლო-სამეურნეო რეფორმა)
12. საქართველო: მსოფლიო ბანკის GEF სოფლისმეურნეობის განვითარების პროექტი II
13. GEF ბიოსახესხვაობა და საშუალო მაშტაბის პროექტები დუნაი/შავი ზღვის აუზში
14. ევროპის ბანკის მიერ განხორციელებული საკვების კონტროლისა და რედუქციის პროექტები რეკონსტრუქციისა და განვითარებისათვის GEF ახალი "აღმასრულებელი სააგენტოების გაფართოებული შესაძლებლობების" მიხედვით
15. გარემოს დაცვითი მენეჯმენტის პროგრამის დაჩქარებული განხორციელება სამთო საქმიანობებთან დაკავშირებული "ცხელი წერტილებისათვის," რომელიც დუნაის სტრატეგიული სამოქმედო გეგმის და ტრანსსასაზღვრო დიაგნოსტიკური ანალიზის მიერ არის ამოცნობილი.
16. ევროკავშირი: ინვესტიცია და ორგანიზაციული მხარდაჭერა
17. ევრო ბანკი რეკონსტრუქციისა და განვითარებისათვის: მუნიციპალური და ინდუსტრიული კაპიტალდაბანდებები.
18. გაეროს განვითარების პროგრამის(UNDP) სახელმწიფოთაშორისი თანამშრომლობის პროექტი/რეგიონალური თანამშრომლობის პროექტი
- 19.
20. სხვა პროგრამები
21. მსოფლიოს ველური ბუნების ფონდი: ქვემო დუნაის მწვანე დერეფანი
22. კარპატების მდინარეთა აუზის ინტეგრირებული მენეჯმენტი
23. IOC- შავი ზღვა GOOS ა.შ.

ცხრილი IIIA.1 მდინარის აუზის პროგრამები/ პროექტები შავი ზღვის აუზში.

მდინარის აუზის პროგრამა/პროექტი	ობიექტები	ხანგრძლივობა	დამფინანსებელი	ეროვნული დაფინანსება
ბულგარეთი	მზადების პროცესში			
დნებრის აუზისათვის სტრატეგიული მოქმედების გეგმის განვითარება და შესრულების მექანიზმი(მონაწილეობენ: უკრაინა, რუსეთი, ბელარუსია)	გარემოს დაცვის გაუმჯობესება და დაბინძურების შემცირება	2000-2002	GEF UNDP 7264000 აშშ\$	შესაბამისი კურსით რუბლებში

დუნაის აუზის გარემოს დაცვა.....	განვითარება	1994-1999	ევროპული.....	ნაწილობრივ ფონდებით
---------------------------------	-------------	-----------	---------------	---------------------

მდინარის აუზის პროგრამა/პროექტი	ობიექტები	ხანგრძლივობა	დამფინანსებელი	ეროვნული დაფინანსება
პროგრამა EPDRB 1.სტრატეგიული მოქმედების გეგმა გარემოს დაცვის პროგრამა მდინარის დუნაის აუზისათვის	*გაფრთხილების სისტემის *მონიტორინგის სისტემის *ცხელი წერტილების ამოცნობის *დაბინძურების შემცირების ზომები, განსაკ.საკვების		Phare/UNDP/GEF კომისია გაეროს განვითარების პროგრამა	ნაცილობრივ შემოწირულობები
ICPDR II.1.დუნაის დაბინძურების შემცირების პროგრამა II.2.გაერთიანებული მოქმედების ICPDR პროგრამა (მდ. დუნაის საერთაშორისო კოორდინირებული პროგრამა)	საკვების შემცირება 36 ქმედება; მათგან ცხრა ეთმობა საკვების შემცირებას წერტილებიდან და გავრცელების წყაროებიდან	1996-2000 2001-2006	UNDP-GEF +ეროვნული შემოწირულობები ზოგი პროექტებისათვის კერძო (გერმანია, ავსტრია)	UNDP-GEF +ეროვნული შემოწირულობები. ყოველი ქვეყანა საკუთარი ფონდებიდან დუნაის ჰიდროგრაფიკული აუზის შემადგენლობის ზონებისათვის
საქართველო	არანაირი პროგრამა მდინარის აუზისათვის			
თურქეთი	არანაირი პროგრამა მდინარის აუზისათვის			
უკრაინა				

ცხრილი IIIA.2. ემისიები შავი ზღვის ქვეყნებში, 1996-2000 წლები (ათასობით ტ)

	პარამეტრები	1996	1997	1998	1999	2000
	სათბურის აირები					
ბულგარეთი	NO _x					
საქართველო	NO _x	49.56	54.51	51.46	50.48	49.15
რუმინეთი	NO _x					
რუსეთის ფედერაცია	NO _x	191.30	175.80	170.3	193.20	188.8
თურქეთი	NO _x	14.47			3.69	
უკრაინა*	NO _x		370,5	332.9	332.7	
უკრაინა**			0,652	0.882	0.818	0.639

ბულგარეთი	CO ₂					
საქართველო	CO ₂	8343.1	9176.3	10199.0	11151.0	11836.9
რუმინეთი	CO ₂					
რუსეთის ფედერაცია	CO ₂					
თურქეთი	CO ₂		174060	186555.00	186040	195517
უკრაინა*	CO ₂		1366.1	1275.9	1237.1	
უკრაინა**						
ბულგარეთი	SO ₂					
საქართველო	SO ₂	36.06	40.48	22.64	8.96	8.71
რუმინეთი	SO ₂					
რუსეთის ფედერაცია	SO ₂	165.0	124.6	109.5	111.2	14.18
თურქეთი	SO ₂	92.21	95.50			
უკრაინა*	SO ₂		1136.4	1923.3	1028.7	
უკრაინა**			0.929	1.110	1.105	1.177
რუსეთის ფედერაცია	CO	1222.7	1154.9	1066.7	1436.4	
რუსეთის ფედერაცია	სპეციფიური ნივთიერება	96.2	86.9	74.3	65.7	96.29
თურქეთი	სპეციფიური ნივთიერება		5387.00			7943.00
უკრაინა*	სპეციფიური ნივთიერება		785.9	749.1	782.6	
უკრაინა**	სპეციფიური ნივთიერება		0.729	0.852	0.838	0.920

*საერთო სტაციონალური/უძრავი წყაროები უკრაინაში

**-ყველა წყარო უკრაინის სანაპირო ზონაში

ცხრილი IIIA.3 ეროვნული ორგანოები, რომლებიც აკონტროლებენ ატმოსფერული ემისიების დონეს შავი ზღვის სანაპიროს ქვეყნებში.

ქვეყანა	დაწესებულებები, რ-თაც ევალებათ მონიტორინგი, შეფასება და ჰაერის დაბინძურების კონტროლი
ბულგარეთი	გარემოს დაცვისა და წყლის სამინისტრო, მისი ინსპექტორატი. გარემოს დაცვის აღმასრულებელი სააგენტო.
საქართველო	გარემოს დაცვის სამინისტრო აწესებს ინდუსტრიული დანადგარებისაგან ჰაერის დაბინძურების ლიმიტირებულ ღირებულებას. გარემოს დაცვის სამინისტრო არ აკონტროლებს ჰაერის დაბინძურებას გადაადგილების საშუალებათაგან, ეს შინაგან საქმეთა სამინისტროს კომპეტენციაა.
რუმინეთი	პასუხის გარეშე

რუსეთი	რუსეთში ჰაერის დაბინძურების სამონიტორინგო ქსელი ადგილებში/ქალაქებში დაარსდა 1975 წ.(როშიდრომეტ) 1980 წლიდან ფუნქციონირებს ინსპექცია ჰაერის დაბინძურების კონტროლისათვის.(ბუნებრივ რესურსთა სამინისტრო)
--------	---

თურქეთი	<p>ჰაერის ხარისხზე ძირითადი პასუხისმგებელი ორგანოა გარემოს დაცვის სამინისტრო და მისი რეგიონალური ოფისები. დანმრთელობის დაცვის სამინისტრო გასცემს ლიცენზიებს ინდუსტრიულ დაბინძურებაზე. სახელმწიფო დაგეგმვის ორგანიზაცია მუშაობს როგორც საერთო დაგეგმვაზე, ასევე ჰაერის დაცვის შესახებ სახალხო საინვესტიციო ინიციატივების პროგრამირებაზე, რომელიც მოიცავს ენერჯო საქტორსაც. სტატისტიკის სახელმწიფო ინსტიტუტი არის ძირითადი წერტილი, სადაც ხდება ჰაერთან დაკავშირებულ მონაცემთა შეგროვება და პუბლიკაცია.</p> <p>არსებობს გარემომცველი ჰაერის ხარისხის სტანდარტები მთელი რიგი დამბინძურებლებისათვის. SO₂-სა და სპეციფიურ ნივთიერებათათვის გამოცხადდა გაფრთხილების დონეები. თურქეთში ასევე გამოიცა ლიმიტები ჰაერში ქლორის, ქლორწყალბადის, ფტორწყალბადის, აქროლადი არაორგანული ფტორი, ჰიდროკარბონადი და გოგირდ წყალბადის კონცენტრაციის დონის შესახებ. ტყვიის, კადმიუმის და ტალიუმის შემცველობა მტვერში/მტვრის ნალექში. ჰაერის ხარისხის შესახებ ინსტრუქციის მიხედვით იმ ადგილებში, სადაც დადგენილი ლიმიტები დარღვეულია, მოქმედების გეგმები უნდა შემუშავდეს ლოკალურად.</p> <p>სატრანსპორტო საშუალებათაგან დაბინძურების მოქმედი სტანდარტები უთანაბრდება ევროკავშირის სტანდარტებს. სატრანსპორტი საშუალებათა მიერ დაბინძურების სისტემატიური შემოწმებები ყველა პროვინციაში ტარდება და 1992წლიდან სავალდებულო ხასიათს ატარებს.</p> <p>ტარდება ტრენინგები ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესებისათვის მყარი(ნახშირი) და თხევადი(ნავთობი და ტყვიამოცილებული გაზოლინი) საწვავის ხარისხის გაუმჯობესების გზით.</p>
უკრაინა	<p>უკრაინის გარემოს დაცვის სამინისტრო და მისი ჰიდრომეტეოროლოგიური სამსახური აკონტროლებს ჰაერის დაბინძურებას მოძრავი და უძრავი წყაროებისაგან. დამატებითი კონტროლი ტარდება ჯანდაცვის სამინისტროს სანიტარული და ჰიგიენური ცენტრების მიერ. ჰაერის დაბინძურებას გადაადგილების საშუალებათაგან კონტროლდება ეკოპოლიციის მიერ.</p>

ცხრილი IIIA.4.ძირითადი კანონები და წესდებები საზღვაო ხომალდების მიერ ზღვის წყლის დაბინძურების თავიდან ასაცილებლად.

ქვეყანა	კანონი	წესდებები/პროცედურები/წესები
ბულგარეთი	<p>აქტი ბულგარეთის რესპუბლიკის საზღვაო სივრცის შესახებ</p> <p>ბულგარეთის რესპუბლიკის ქვეყნისშიდა სანავეგაციო წყლები და პორტები.</p>	<p>საფლაგმანო სახელმწიფო კონტროლისა და საპორტო სახელმწიფო კონტროლის პროცედურა დადგენილია.</p> <p>წესები ნავსადგურთა მეპატრონობის შესახებ მზადების პროცესშია.</p>

	ევროკავშირის პარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა 2000/59/EC ზომალდების მიერ დატოვილი დაბინძურებისა და ტვირთის ნარჩენების ამოღების საშუალებების შესახებ.	
საქართველო	საქართველოს კანონი წყლის შესახებ. საქართველოს კანონი გარემოს დაცვის შესახებ.	NOSCP.ბალასტი წყლის მოვლა/ დამუშავება.

რუმინეთი	კანონი 426/2000 (ნარჩენთა მენეჯმენტი). გამაფრთხილებელი და სამდამსჯელო ზომები.	-საპორტო სახელმწიფო კონტროლი/საფლავმანო სახელმწიფო კონტროლი დადგენილი ნ.38/2000 სახელმწიფო ბრძანებით.
	კანონი ნ.137/1995, შევსებული კანონით ნ.159/1999 პორტის არეებსა და ღუნაიზე.	
რუსეთის ფედერაცია	კანონი შიდა საზღვაო წყლების შესახებ. რუსეთის ფედერაციის საზღვაო ტერიტორია და მისი მოსაზღვრე ზონები (1998).	ამ საკითხებს არეგულირებს სამთავრობო დადგენილებები და აგრეთვე საზღვაო ინსპექციის გამაფრთხილებელი ზომები.
	რუსეთის ფედერაციის განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონების შესახებ (1998).	
თურქეთი		დებულებები დანაშაულის განსაზღვრის შესახებ გადასახადების დაკისრების მიხედვით, გემებისა და სხვა საზღვაო ზომალდებისათვის გადასახადების დაწესების მეთოდები და გამოსაყენებელ რეცეპტურა.
		წესდება წყლის დაბინძურების კონტროლის შესახებ.
უკრაინა	უკრაინის წყლის კოდექსი, 2000წ. შესწორებული	წესდება შიდა საზღვაო ტერიტორიებისა და განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონათა დაბინძურებისა და დანაგვიანებისაგან დაცვის შესახებ. 2002წ.

ცხრილი IIIA.5. ნაგვის შემკრები დანადგარები შავი ზღვის სანაპირო ზოლზე

ქვეყანა	საერთო შესაძლებლობები	საჭირო შესაძლებლობები	საჭირო ინვესტიციები
ბულგარეთი	არცერთი		
საქართველო	არცერთი		500 000USD
რუმინეთი	12კა მუდმივი საპორტო ნაგავსაყრელი		
რუსეთის ფედერაცია	საერთო შესაძლებლობა უცნობია.ამოღებული ნაგავი განუსაზღვრელი ოდენობისაა შემთხვევის და მიხედვით.	არანაირი ინფ.	არანაირი ინფ.
თურქეთი	არცერთი		
უკრაინა	საერთო შესაძლებლობა უცნობია.ამოღებული ნაგავი განუსაზღვრელი ოდენობისაა შემთხვევის და მიხედვით. არსებობს ინსენერატორები ნაგვისათვის: ოდესის პორტი. ქერჩის პორტი	150კგ/სთ 50კგ/სთ	
	იზმაილის პორტი	65კგ/სთ	

ცხრილი IIIA.6. ნავსადგურიდან ნავთობის შემკრები დანადგარები შავი ზღვის სანაპირო ზოლზე

ქვეყანა	სახელი და ადგილმდებარეობა	შესაძლებლობა მ ³ დღეში	დამფინანსებელი დაწესებულება/დონორი	საჭირო შესაძლებლობა
ბულგარეთი				
საქართველო		30000	ტერმინალი	
რუმინეთი				
რუსეთის ფედერაცია		82 000	პორტის ხელმძღვანელობა. გადამზიდი კომპანიები	საკმარისი შესაძლებლობა
თურქეთი				
უკრაინა	საზღვაო ნავთობტერმინალი. პორტ იუჟნი	9.000.000	სახელმწიფო ბიუჯეტი. უკრაინის კომპანია	

ცხრილი IIIA.7. ნავსადგურიდან ქიმიური ნივთიერებების შემკრები დანადგარები შავი ზღვის სანაპირო ზოლზე

ქვეყანა	საერთო შესაძლებლობა	დამფინანსებელი დაწესებულება/დონორი
ბულგარეთი	არცერთი	
საქართველო	არცერთი	
რუმინეთი	Na ჰიდროქსიდი 10ტ. მეთანოლი 9000ტ. ოქტანოლი. TCE-ტრიქლორეთილი-C ₂ CL ₃ H PCE-პერქლორეთილი ტეტრაქლორი CCL ₄	სახელმწიფო: ნავთობტერმინალი კონსტანცა
რუსეთის ფედერაცია	არანაირი ქიმიური ნივთიერებების მიღების საშუალებები	
თურქეთი		
უკრაინა	პროპან-ბუტანი CCL ₄ ტოლუოლი აცეტილმჟავა სტიროლი NH ₃	ოდესა ილიჩევსკი ქერჩი.რენი ილიჩევსკი ილიჩევსკი ილიჩევსკი იუჟნი

ცხრილი IIIA.8. ეგზოტიკურ სახეობათა ბიომასა (რუმინეთი, რუსეთის ფედერაცია), გ/მ²

ქვეყანა	ეგზოტიკური სახეობა	1996	1997	1998	1999	2000	2001
რუმინეთი	მნემიოპსის ლეიდი	0.546	0.503	1.163	ჩანაწერები არ არის	რადიკალურად შემცირებულია	
რუმინეთი	ბეროიე ოვატა		ამოცნობილი	არანაირი სტატისტიკა	არანაირი სტატისტიკა	არანაირი სტატისტიკა	
რუსეთის ფედერაცია	მნემიოპსის ლეიდი			252.1	21.0	144.5	106.3
რუსეთის ფედერაცია	ბეროიე ოვატა				31.0	175.9	109.0

ცხრილი IIIA.9. შავი ზღვის სანაპიროს ქვეყნების ძირითადი კანონები და ინსტრუქციები უსარგებლო ნივთიერებებისა და ნარჩენების ზღვაში დამფინგის შესახებ

ქვეყანა	ძირითადი საკანონმდებლო აქტები ნარჩენების ზღვაში დამფინგის შესახებ
ბულგარეთი	ეროვნული კანონმდებლობით არსებობს რიგი კანონები ამ საკითხის ირგვლივ.
საქართველო	საქართველოს კანონი წყლის შესახებ. საქართველოს კანონი გარემოს დაცვის შესახებ.
რუმინეთი	გარემოს დაცვის კანონი 137/1995. კანონი წყლის შესახებ 107/1996 და კანონი ნარჩენთა დამუშავება/განკარგვის შესახებ 426/2000.
რუსეთის ფედერაცია	ფედერალური კანონი რუსეთის ფედერაციის შიდა საზღვაო წყლების, საზღვაო ტერიტორიისა და მოსაზღვრე ზონების შესახებ (1998), რომელიც გულისხმობს ნარჩენთა და მავნე ნივთიერებათა შიდა საზღვაო წყლებსა და საზღვაო ტერიტორიებში ჩაყლის სრულ აკრძალვას(მუხლი 37).
თურქეთი	მყარი ნარჩენების კონტროლის შესახებ წესდების მიხედვით, რომელიც გამოქვეყნებულ იქნა Official Gazette-ში ნ.20814, დათარიღებული 14 მარტით 1991წ., იკრძალება ქალაქის ნაგვის დაყრა წყალმომარაგების, ნიადაგის, საჰაერო და ბუნებრივი რესურსების არიდების გარეშე, საიდანაც ის პირდაპირი ან არაპირდაპირი გზით ზიანს აყენებს გარემოს.
უკრაინა	წესები შიდა წყლების, საზღვაო ტერიტორიებისა და განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონების დაბინძურებისა და დანაგვიანებისაგან დაცვის შესახებ.

ცხრილი IIIA.10. შავი ზღვის სანაპირო ზოლზე წარმნილი საყოფაცხოვრებო(საქალაქო) ნარჩენები,ათასი ტ

ქვეყანა	1996	1997	1998	1999	2000	2005
ბულგარეთი						

საქართველო						
რუმინეთი	114	117	118	129	124	
რუსეთის ფედერაცია					2.5ათასი მ ³	
თურქეთი					202	
უკრაინა						

ცხრილი IIIA.11. ძირითადი საკანონმდებლო და მარეგულირებელი საშუალებები მყარი ნარჩენების მენეჯმენტის შესახებ შავი ზღვის სანაპიროს ქვეყნებში.

ქვეყანა	ლეგალური აქტი	დახასიათება
ბულგარეთი	კანონი მყარი ნარჩენების მოვლა/განკარგვის შესახებ (პარლამენტში)	გააჩნია რიგი წესებისა და დებულებებისა დაბინძურების კონტროლის შესახებ.
საქართველო	კანონი წყლის შესახებ. კანონი გარემოს დაცვის შესახებ. კანონი საზღვაო არეთა შესახებ.	არეგულირებს ნარჩენთა მართვას საქართველოს პასუხსაგებ ზონებში.
რუმინეთი	კანონი ნარჩენთა განკარგვის (მენეჯმენტი) შესახებ 6.426/2001	ამ კანონის მიხედვით ნარჩენთა განკარგვის ეროვნული გეგმა უნდა გაივრცოს და დამტკიცდეს მთავრობის მიერ 2002წ. ივლისისათვის. გეგმა ეფუძნება ყოველი რეგიონის ადგილობრივ გეგმებს.
რუმინეთი	კანონი ინდუსტრიული გადამუშევადი ნარჩენების მართვის შესახებ	
რუმინეთი	ტრანს-სასაზღვრო სახიფათო ნარჩენების კონტროლი-ბაზელის კონვენციის რატიფიცირება 6/1991 კანონის თანახმად.	
რუმინეთი	სამთავრობო ბრძანება 6.155/1999, რომელიც ეხება ევროპის ნარჩენთა კატალოგის მიღებას.	
რუმინეთი	სამთავრობო ბრძანება ნ. 437/1992 რომელიც ეხება ნარჩენებს, რომელთა იმპორტი ნებადართულია.	სამთავრობო ბრძანების გეგმა, რომელიც ეხება ნარჩენების ტრანსპორტირებას (CE 253/93 წესთა გადაცვლებით). დამუშავების პროცესში
რუმინეთი	სამთავრობო ბრძანება 6.662/2001 რომელიც ეხება საპოხი ზეთის ნარჩენთა მართვას.	სამთავრობო ბრძანების გეგმა რომელიც ეხება სახიფათო ნარჩენთა შეფუთვის. დამუშავების პროცესში.
რუმინეთი	სამთავრობო ბრძანება ნ. 173/2000, რომელიც ეხება PCB/PCT შემადგენელთა მართვას.	სამთავრობო ბრძანების გეგმა რომელიც ეხება ნარჩენების დაწვას. დამუშავების პროცესში
რუმინეთი	სასწრაფო სამთავრობო ბრძანება ნ. 200/2000 რომელიც ეხება სახიფათო ნივთიერებათა ეტიკეტირებას.	სამთავრობო ბრძანების გეგმა რომელიც ეხება ნარჩენთა შენახვას. დამუშავების პროცესში

თურქეთი	დებულებები მყარი ნარჩენების კონტროლის შესახებ.	აწესებს მუნიციპალური ნარჩენების ტრანსპორტირების, აღდგენის, გადამუშავების, მინიმალიზაციისა და განთავსების პრინციპებს. აგრეთვე იგივე დებულების მიხედვით განისაზღვრება მუნიციპალიტეტისა და სხვა დაკავშირებულ სამთავრობო/კოოპერატიული სტრუქტურების ვალდებულებები.
უკრაინა	წესები საზღვაო გარემოს დაბინძურებისა და დანაგვიანებისაგან დაცვის შესახებ.	

ცხრილი IIIA.12. ამიღებული გრუნტები ჩაცლილი შავ ზღვაში 1996-2000 წლებში. ათასი ტ.

ქვეყანა	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ბულგარეთი						
საქართველო						
რუმინეთი	148	123	26	23	138	161
რუსეთის ფედერაცია	325ათასი მ ³	325	325	525ათასი მ ³	ინფ.არარის	
თურქეთი						
უკრაინა	1000	1080	2580	1900	2650	2120

ცხრილი IIIA.12a. დაღვრის ადგილები შავ ზღვაში

ქვეყანა	ადგილის დასახელება და კოორდინატები	ჩაძირული გრუნტის საშუალო მოცულობა ათასი მ ³ /წელიწადში	ჩაძირული ნარჩენების ტიპი/სახეობა
რუმინეთი	კონსტანცას სამხრეთი პორტი	85	სანავსადგურო ნალექი
რუმინეთი	ბელოვნური კუნძული კონსტანცას პორტში	100	სანავსადგურო ნალექი
რუსეთის ფედერაცია	44 ⁰ 37' 37 ⁰ 54' ნოვოროსიისკი	435*	სანავსადგურო ნალექი
რუსეთის ფედერაცია	43 ⁰ 58' 39 ⁰ 03' ტუაფსე	90*	სანავსადგურო ნალექი
უკრაინა	ოდესის პორტი 46 ⁰ 24 ⁰ 00''N 31 ⁰ 00 ⁰ 00''E	129.5**	სანავსადგურო ნალექი
უკრაინა	დუნაის შესართავი 45 ⁰ 29 ⁰ 15''N 29 ⁰ 48 ⁰ 03''		სანავსადგურო ნალექი

ცხრილი IIIA.14. მილგაყვანილობები რუმინეთის ღია ზღვაში.

მილგაყვანილობის ტიპი	მილგაყვანილობის ადგილმდებარეობა	მილგაყვანილობები, რომლებიც საფრთხეს უქმნიან გარემოს	დაღვრილი თხევადი ნარჩენის რაოდენობა	ჩაყრილი მყარი ნარჩენების რაოდენობა	შესაძლებლობები სასწრაფო რეაგირებისთვის	საკომუნიკაციო სისტემის სანდობა
ძირითადი აღჭურვილობა	კონსტანცის 100კმ. სამხ.-აღმ.-თით	დაზიანებული ნავთობსადენი	გადამუშავებული წყალი $Q_{med}=328500\text{მ}^3/\text{წ}$ დაღვრილი ზღვაში სეპარაციისა და დამუშავების შემდეგ		კარგი	მაღალი
საბურღი აღჭურვილობები	კონსტანცის 100კმ. სამხ.-აღმ.-თით	დანგრეული		ნანგრევები $Q=1440\text{მ}^3/2000\text{წ}$ საბურღი მიწები ალგენილია	კარგი	მაღალი
ყველანაირი აღჭურვილობები			ჩამდინარე წყლები $Q_{med}=22320\text{მ}^3/\text{წ}$ დაღვრილი დამუშავების შემდეგ			

ცხრილი IIIA.15. ძირითადი კანონები და დებულებები ნარჩენების მენეჯმენტის შესახებ.

ქვეყანა	კანონები და დებულებები
ბულგარეთი	ევროსაბჭოს კანონმდებლობის მსგავსი
საქართველო	კანონი წყლის შესახებ. კანონი გარემოს დაცვის შესახებ. კანონი საზღვაო ზონების შესახებ
რუმინეთი	კანონი ნარჩენთა განკარგვის შესახებ 6.426/2001. აღმკვეთი ღონისძიებები და სანქციები
რუმინეთი	კანონი ინდუსტრიულ გადამუშავებად ნარჩენთა განკარგვის შესახებ 465/2001;
რუმინეთი	ტრანსსასაზღვრო სახიფათო ნარჩენების კონტროლი—ბაზელის კონვენცია რატიფიცირებული 6/1991- კანონის მიხედვით
რუმინეთი	სამთავრობო ბრძანებულება 6.155/1999 რომელიც ეხება ევროპული ნარჩენთა კატალოგის მიღება/დამტკიცებას.
რუმინეთი	სამთავრობო ბრძანებულება 6.437/1992 რომელიც ეხება ნარჩენებს, რომელთა იმპორტირება ნებადართულია.
რუმინეთი	სამთავრობო ბრძანებულება 6.662/2001 რომელიც ეხება საპოხი ზეთის ნარჩენთა განკარგვას. სამთავრობო ბრძანებულება 6.173/2000 რომელიც ეხება PCB/PCT შემადგენლებს.
რუმინეთი	სასწრაფო სამთავრობო ბრძანებულება 6. 200/2000 რომელიც ეხება სახიფათო ნარჩენთა ეტიკეტირებას.
რუსეთის ფედერაცია	ფედერალური კანონი "წარმოებისა და მოხმარების ნარჩენების" შესახებ 1998წ.
თურქეთი	წესდება მყარი ნარჩენების კონტროლის შესახებ(ძალაში შევიდა 14.03.1991წ.)
	წესდება სახიფათო ნარჩენების კონტროლის შესახებ(ძალაში შევიდა 27.08.2995წ.)
თურქეთი	წესდება კლინიკური ნარჩენების კონტროლის შესახებ(ძალაში შევიდა 20.05.1993წ.)
უკრაინა	უკრაინის კანონი წყლის შესახებ ,1998წ.,რომელიც არეგულირებს მყარი ნარჩენების განკარგვას.

ცხრილი IIIA.16. შავი ზღვის ქვეყნების ეროვნული სააგენტოები, რომლებიც მონაწილეობენ ზღვაზე უბედური შემთხვევებისას გადარჩენასა და სამაშველო ოპერაციებში.

ქვეყანა	სააგენტოები რომლებიც მონაწილეობენ გადამრჩენ და სამაშველო ოპერაციებში
ბულგარეთი	საზღვაო ადმინისტრაცია
ბულგარეთი	სამოქალაქო თავდაცვა
ბულგარეთი	პორტის ადმინისტრაცია
ბულგარეთი	გარემოს დაცვის და წყლის სამინისტროს რეგიონალური სტრუქტურები

ქვეყანა	სააგენტოები რომლებიც მონაწილეობენ გადამრჩენ და სამაშველო ოპერაციებში
ბულგარეთი	პოლიცია
საქართველო	პასუხის გარეშე
რუმინეთი	ნავსადგურის მმართველობა (კონტროლი და სადამსჯელო ზომები) და საზღვაო სამაშველო და ინტერვენციული ჯგუფი. (საზღვაო ინტერვენციები)
რუმინეთი	საზღვაო ოპერაციების მოქმედების ადგილის ხელმძღვანელი და სამაშველო და ინტერვენციის ჯგუფი (საზღვაო ინტერვენციები)
რუმინეთი	სამოქალაქო შრომის, ტრანსპორტისა და განსახლების სამინისტროსთან შეთანხმებით.
რუმინეთი	ეროვნული კომპანია "რუმინული წყლები" დობროგეა სანაპირო ფილიალი (სანაპირო ოპერაციების მოქმედების ადგილის ხელმძღვანელი და სანაპირო ინტერვენცია
რუმინეთი	გარემოს დაცვის ინსპექტორატი (კონტროლი და სადამსჯელო ზომები) წყლისა და გარემოს დაცვის სამინისტროსთან შეთანხმებით
რუმინეთი	სამოქალაქო დაცვის რაზმი (კოორდინატორის თანაშემწე) ამჟამად ექვემდებარება შინაგან საქმეთა სამინისტროს, ეს უკანასკნელი სახელმწიფო მართვის სამინისტროს
რუმინეთი	სასაზღვრო პოლიცია, საზღვაო ფლოტი (დაკვირვებები, კონტროლი) ექვემდებარება შინაგან საქმეთა სამინისტროს და ეთანხმება ეროვნული თავდაცვის სამინისტროს
რუმინეთი	სამხარეო პრეფექტი (ძირითადი კოორდინატორი, დაქვემდებარებული სახელმწიფო მართვის სამინისტროსთან)
რუსეთის ფედერაცია	საგანგებო საქმეთა სამინისტრო (ხმელეთზე)
რუსეთის ფედერაცია	სახელმწიფო საზღვაო გადამრჩენი და სამაშველო სამსახურის ადმინისტრაცია (ზღვაზე)
რუსეთის ფედერაცია	ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო
თურქეთი	გარემოს დაცვის სამინისტრო
თურქეთი	საზღვაო საქმეთა ქვესეკრეტარიატი
თურქეთი	თურქეთის სანაპირო დაცვის რაზმი
თურქეთი	სანაპირო უსაფრთხოებისა და ხომალდთა გადარჩენის ძირითადი დირექტორიატი
თურქეთი	მოქმედების ადგილის ხელმძღვანელი: შავი ზღვის სანაპიროს ქალაქების მმართველები
თურქეთი	საბაჟო ქვესეკრეტარიატი
უკრაინა	განსაკუთრებულ საქმეთა და ჩერნობილის კატასტროფის შედეგებისაგან მოსახლეობის დაცვის სამინისტრო
უკრაინა	ბუნებრივი რესურსებისა და გარემოს დაცვის სამინისტრო
უკრაინა	ადგილობრივი მმართველობები

ცხრილი IIIB. პოლიტიკური ქმედებები: ცოცხალი რესურსების მენეჯმენტი

ცხრილი IIIB.1.ძირითადი ორგანოები, რომლებიც აკონტროლებენ თევზჭერასა და სხვა ცოცხალ საზღვაო რესურსებს შავი ზღვის ქვეყნებში

ქვეყანა	ორგანო	
ბულგარეთი	სატყეო და სასოფლო მეურნეობის მინისტრი. თევზჭერისა და წყალმეურნეობის აღმასრულებელი სააგენტო (EAFA)	თევზჭერისა და აკვაკულტურის სამეცნიერო-ტექნიკური საბჭო (STCFA) იღებს თევზჭერისა და აკვაკულტურის ეროვნულ პროგრამას სატყეო და სასოფლო მეურნეობის, ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების, წყლისა და გარემოს დაცვის სამინისტროების ტენდერზე. STCFA სთავაზობს სატყეო და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს თევზითა სხვადასხვა ჯიშებისა და ზღვის სხვა ცოცხალი რესურსებისათვის TAC-ის ფარგლებში კვოტების დაწესებას.
საქართველო	გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო	ამ სფეროში არსებობს ძლიერი სექტორთაშორისი კავშირები. აღნიშნული კანონის მუხლი 61 მიხედვით შეიქმნა საინსტიტუციო სამეცნიერო ექსპერტთა საბჭო, რომელშიც შედიან სხვადასხვა სამინისტროების, სამეცნიერო ინსტიტუტებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები. სამეცნიერო საფუძველზე ეს საბჭო მართავს თევზჭერის ყველა წესს და ადგენს წლიურ კვოტებს თევზთა სხვადასხვა ჯიშებისათვის, რომლებიც განკუთვნილია კომერციული თევზჭერისათვის. გამოცხადებული წლიური კვოტების ფარგლებში გარემოსა და ბუნებრივი დაცვის სამინისტრო უფლებამოსილია გასცეს თევზჭერის ლიცენზიები.
რუმინეთი	სოფლის მეურნეობის, კვებისა და სატყეო მეურნეობის სამინისტრო, სოფლის მეურნეობის, კვებისა და სატყეო კულტურათა სახელმწიფო მმართველობის მეშვეობით - თევზჭერის ფონდის ადმინისტრაციის ეროვნული კომპანია; წყლისა და გარემოს დაცვის სამინისტრო გარემოს დაცვის ცენტრალური სახელმწიფო მმართველობის მეშვეობით.	ესენი არიან თევზჭერის მართვის პასუხისმგებელი ორგანიზაციები. სათევზჭერისა და გარემოს დაცვის მმართველ ორგანიზაციებს შორის ურთიერთობა დამყარებულია დუნაის შესართავის ბიოსფეროს რეზერვის შემთხვევაში. დანარჩენ სხვა საკითხებში ურთიერთობა განისაზღვრება სპეციფიკური სტრუქტურის მიერ.

რუსეთის ფედერაცია	რუსეთის ფედერაციის თევზჭერის სახელმწიფო კომიტეტი პასუხისმგებელი თევზჭერის მენეჯმენტზე.	მის ფუნქციებში შედის საზღვაო ბიოლოგიური რესურსების მონიტორინგი, სარგებლობისათვის ნორმათა დადგენა, მათი დაცვა და შენახვა, მათი საარსებო პირობების შეფასება, თევზჭერის რეგულირება, პრობლემის საერთაშორისო ასპექტების ჩათვლით
	რუსეთის ფედერაციის ფედერალური სასაზღვრო სამსახური	აგრეთვე მონაწილეობს აზოვის და შავი ზღვის ბიოლოგიური რესურსების დაცვაში, აგრეთვე ბრაკონიერობის აღმოფხვრა/ლიკვიდაციაში.
	რუსეთის ფედერაციის ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო (MNR)	იგი აკონტროლებს გარემოს მდგომარეობას, ატარებს ექსპერტიზას და გარემოზე ზემოქმედების შეფასებას. ამტკიცებს დადგენილ ნორმებს ბიოლოგიურ რესურსებით სარგებლობისათვის (ნადავლის საერთო დასაშვები რაოდენობა -TOC)
	აზოვის ზღვის თევზჭერის პრობლემების სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი	ექვემდებარება თევზჭერის სახელმწიფო კომიტეტს, ატარებს საზღვაო ბიოლოგიური რესურსებისა და გარემოს მონიტორინგს, აწესებს თევზჭერის დასაშვებ რაოდენობას აზოვისა და შავი ზღვის აუზში.
თურქეთი	სოფლის მეურნეობის და მიწათმოქმედების სამინისტრო (MARA)	ძირითადი სახელმწიფო ორგანიზაცია, რომლის კომპეტენციაში შედის თევზჭერის (აკვაკულტურის ჩათვლით) ადმინისტრაცია, რეგულირება, დაცვა, განვითარება და ტექნიკური დახმარება გენერალური ღირებულებების მეშვეობით. თევზჭერის შესახებ კანონების მიხედვით ძირითადი პასუხისმგებლობა აღნიშნულ სამინისტროს ეკისრება. 1980-იან წლებში შემუშავებული კანონმდებლობის მნიშვნელოვანი ნაწილი ეხება დაცვისა და შენახვის საკითხებს, მათ შორის არის კანონები გარემოს დაცვის, ეროვნული პარკების, კულტურული და ეროვნული სიმდიდრის დაცვის შესახებ, რომელთაც შეიძლება შეზღუდონ თევზჭერა, მისი მსგავსი ქმედებები.
უკრაინა	სოფლის მეურნეობის სამინისტროს თევზჭერის სახელმწიფო დეპარტამენტი	არსებობს სექტორული კავშირი გარემოს დაცვის სამინისტროსთან

ცხრილი III.B.2.ძირითადი საკანონმდებლო და მარეგულირებელი საშუალებები თევზჭერის მართვის გარემოს ასპექტებისათვის.

ქვეყანა	კანონი	მოქმედების სტატუსი
ბულგარეთი	ბულგარეთის პარლამენტის ახალი აქტი (11.04.2001) თევზჭერისა და სოფლის მეურნეობის შესახებ	ბულგარეთის პარლამენტის ეს აქტი აწესრიგებს ბულგარეთის თევზჭერის რესურსების ორგანიზაციას, მენეჯმენტს, გამოყენებასა და დაცვას, თევზეულითა და ზღვის სხვა ცოცხალი რესურსებით ვაჭრობას - მუხლი 1. აქტი ეთანხმება ევროსაბჭოს დებულებას თევზჭერისა და სოფლის მეურნეობის შესახებ. ბულგარეთის პარლამენტის მითითებული აქტის ბოლოს მოცემული დამატებითი ნორმები, რომლებიც ხსნიან ზოგიერთ განსაზღვრებებს, როგორცაა "მდგრადი განვითარება", "თევზთა პოპულაცია" და ა.შ.
საქართველო	კანონი ცხოველთა სამყაროს შესახებ	ეს კანონი მართავს ყველა წესსა და დებულებას თევზჭერის შესახებ, რომლებიც მოიცავენ თევზჭერის პერიოდის, რაოდენობის, წლიური კვოტების, თევზსარეწი მოწყობილობების, აკრძალვების შესახებ მონაცემებს.
რუმინეთი	ბიოსფეროს რეზერვის შემადგენლობის შესახებ "დუნაის შესართავი" 6.82/20.11.1993	კანონმდებლობა, რომელიც ძალაშია შესული, აწესებს ჩარჩოებს ცოცხალ რესურსთა ხანგრძლივი მენეჯმენტის ძირითადი ზომების გატარებისათვის, იგი ეთანხმება ევრო საბჭოს წესდებას. მათ შორის არის აუცილებელი სპეციალური წესდება საზღვაო გარემოს შესახებ, როგორცაა წესდება ზღვის რესურსებისა და მათი საარსებო გარემოს დაცვის შესახებ.
რუმინეთი	კანონი 6.137/1995 გარემოს დაცვის შესახებ	
რუმინეთი	სასწრაფო ბრძანებულება დაცული ბუნებრივი ზონების რეჟიმის შესახებ, ბუნებრივი პირობების, ველური ფლორისა და ფაუნის შენახვის შესახებ	
რუმინეთი	კანონი 6.192/2001 თევზჭერისა და აკვაკულტურის შესახებ	
რუმინეთი	ყოველწლიური მითითებები თევზჭერის შესახებ	
რუსეთის ფედერაცია	პრეზიდენტის ბრძანებულება "საზღვაო ბიოლოგიურ რესურსთა დაცვის განმტკიცების ზომების და ამ სფეროში სახელმწიფო კონტროლის შესახებ", რომელიც დამტკიცებული იქნა 1997წ. აგვ.	ეს დოკუმენტები არ არიან პირდაპირ დაკავშირებული BSSAP-თან მაგრამ, მათი დებულებები სრულად შეესაბამება BSSAP-ის პრინციპებს და გამოიყენება როგორც კარგი საფუძველი თევზჭერის განვითარებისათვის

რუსეთის ფედერაცია	ფედერალური კანონი "რუსეთის ფედერაციის შიდა საზღვაო წყლების, საზღვაო ტერიტორიების და მოსაზღვრე ზონების შესახებ" მიღებული 1998 წ. ივნისში	
რუსეთის ფედერაცია	1997-2001 წწ. ფედერალური კანონპროექტი თართის შენახვის შესახებ, რომელიც იყო დახვეწის პროცესში და მისი საბოლოო ვარიანტი დამტკიცდა 2001 წ. ივლისში	
თურქეთი	კანონი თევზჭერის შესახებ ნ.1380 ძალაში შევიდა 1971 წ. .	თევზჭერასა და წყალმწურნეობასთან დაკავშირებული ყველანაირი საქმიანობა ემყარება ამ საკანონმდებლო აქტებს
თურქეთი	კანონი თევზჭერის შესახებ ნ.1380 1971 წ-ის რომელიც შესწორდა კანონით ნ.3288 1986 წ	
უკრაინა	უკრაინის კანონი "გარკვეულ სახის ეკონომიკური საქმიანობების ლიცენზირების შესახებ". ის განსაზღვრავს უკრაინის წყლებში თევზჭერას, შემუშავებული იქნა სპეციალურ ლიცენზიებზე დაყრდნობით	კანონმდებლობის ეფექტურობა დამაკმაყოფილებელია
უკრაინა	წინასწარი პროცედურა თევზჭერისა და თევზსამენისათვის დამტკიცებული მინისტრთა კაბინეტის დადგენილებით ნ.1191 1996 წ. 29 სექტემბერს	

უკრაინა	ბრძანების დებულება წყლის ცოცხალი რესურსებით სარგებლობის შესახებ ნ.34/13 (გარემოს დაცვისა და ბირთვული უსაფრთხოების სამინისტროსა და თევზჭერის სახელმწიფო კომიტეტის ერთობლივი ბრძანებულება) 10.02.2000წ.	
უკრაინა	დებულებები თევზჭერის შესახებ შავი ზღვის აუზში (უკრაინის თევზჭერის სახელმწიფო კომიტეტის ბრძანებულება 08.12.1998წ. ნ.164)	

ჩანართი III.B.3. შავი ზღვაში დაჭერილი თევზის წლიური რაოდენობა პარტნიორ მხარეთა ოფიციალური მონაცემების მიხედვით 1996-2000 (სახეობათა მიხედვით)

ქვეყანა	დაჭერილი თევზის რაოდენობა	1996	1997	1998	1999	2000
ბულგარეთი	ანჩოუსი	23	44	48	210	
ბულგარეთი	კილკა/შპროტი	3535	3646	3275	5800	
ბულგარეთი	პალტუსი	62	60	64	54	
ბულგარეთი	შადი	233	165	171	73	
ბულგარეთი	გობი	477	424	381	437	
ბულგარეთი	კეფალი	26	28	11	14	
ბულგარეთი	Fam mugilidae	3	2	2	2	
ბულგარეთი	ნარჩევი ზვიგენი/ზღვის ძაღლი	64	40	28	25	
ბულგარეთი	ქარიელაპია	2	2	4	4	
ბულგარეთი	ზღვის ლოკოკინა	3260	4900	4300	3800	
ბულგარეთი	დეკაპოდს ნეი	1	3	2	2	
ბულგარეთი	ზღვის თევზი ნეი	49	51	107	231	
ბულგარეთი	ლურჯფარფლა	10	12	10	8	
ბულგარეთი	სკუმბრია	68	36	40	195	
ბულგარეთი	ბონიტო	33	16	51	20	
ბულგარეთი	სულ	7848	9429	8494	10875	
საქართველო	ევრ.ანჩოუსი	6000	6500	6700	7000	
საქართველო	კილკა/შპროტი					
საქართველო	თეთრა					
საქართველო	კეფალი					
საქართველო	ეკლიანი ზვიგენი კატრანი					
საქართველო	სულ	6000	6500	6700	7000	8000
რუმინეთი	ანჩოუსი (engraulis encrasicolus)	140	45	146	155	204
რუმინეთი	კილკა/შპროტი(Spratus spratus)	201	3318	3293	1933	1803
რუმინეთი	წვრილი თეთრა(merlangius merlangius euxinus)	389	441	640	272	275

რუმინეთი	პალტუსი(psetta	4	1	-	2	2
----------	----------------	---	---	---	---	---

ქვეყანა	დაჭერილი თევზის რაოდენობა	1996	1997	1998	1999	2000
	Maotica)					
რუმინეთი	ბარაბული(mul lus barbatus ponticus) barabulia	1	3	3	1	2
რუმინეთი	ლურჯფარფლა (pomatomus salatrix)	-	-	12	3	4
რუმინეთი	სკუმბრია(trachurus Mediterraneus ponticus) სტავრიდა	10	1	15	3	8
რუმინეთი	თართი(acipenseridae)	2	2	6	1	1
რუმინეთი სელეკა	კასპიის შადი (alosa caspia nordmanni)	111	43	111	60	76
რუმინეთი	პონტოს შადი (alosa pontica pontica)	-	2	68	4	5
რუმინეთი	დინგიანი სოლი/სალამურა (Solea nasuta)	-	-	4	5	6
რუმინეთი ბიშკი	გობი (Gobiidae)	10	2	6	30	42
რუმინეთი	კილკა (clupeonella cultrivintris)	3	2	52	4	5
რუმინეთი	ათერინა (Atherina boyeri)	3	10	73	33	42
რუმინეთი	სხვები	8	2	2	1	1
რუმინეთი	სულ	2682	3872	4431	2507	2476
რუს. ფედერაცია	კილკა/შპროტი	1320	706	1243	4341	5543
რუს. ფედერაცია	თეთრა	11	3	118	123	341
რუს. ფედერაცია	შავი ზღვის პალტუსი	17	11	14	15	4
რუს. ფედერაცია	ზვიგენი/ზღვის კატა	15	9	4	8	12
რუს. ფედერაცია	სკაროსი	21	16	17	26	13
რუს. ფედერაცია	ბარაბული	67	67	118	86	126

რუს. ფედერაცია	სკადი	0	0	2	2	2
რუს. ფედერაცია	აზოვის/შავი ზღვის კეფალი	1	0	0	35	26

ქვეყანა	დაჭერილი თევზის რაოდენობა	1996	1997	1998	1999	2000
რუს. ფედერაცია	წვრილი ქამბალა	0	0	0	0	0
რუს. ფედერაცია	სხვა	22	1	4	0	9
რუს. ფედერაცია	სულ	1474	813	1520	4636	6157
თურქეთი	ანჩოუსი	273239	213780	195996	310801	
თურქეთი	სკუმბრია	11382	8084	6534	5412	
თურქეთი	თეთრა	20236	12725	11863	12459	
თურქეთი	პალამუტი	6523	3808	20480	15233	
თურქეთი	პალტუსი	1924	911	1468	1804	
თურქეთი	ბარაბული	2249	1173	1423	1853	
თურქეთი	კეფალი	12901	8680	8198	9887	
თურქეთი	ლურჯფარფლა	2207	1615	1636	1602	
თურქეთი სკუმბრია	სკუმბრია	1045	2203	2376	422	
თურქეთი	სულ	331706	252979	249974	359473	
უკრაინა	სკუმბრია	-	5	0	1	1
უკრაინა	ათერინა	218	367	308	219	289
უკრაინა	სახვა ჯიშები	2	0	-	3	-
უკრაინა	კილკა/შპროტი	20720	20208	30282	30661	33021
უკრაინა	ფილოფორა	820	-	4**	3**	-
უკრაინა	რაპანა(rapana)	376	476	369	615	913
უკრაინა	გობი	46	73	28	45	63
უკრაინა	პალტუსი	39	42	44	91	87
უკრაინა	კეფალი	3	0	2	9	19
უკრაინა	თეთრა	3	29	55	18	19
უკრაინა	ჰაადერი	8	118	63	15	18
უკრაინა	ორკარედი ნიჟარა	74	159	159	162	114
უკრაინა	წვრილი ქამბალა	0	2	2	2	2
უკრაინა	დუნაის შადი	5	9	6	3	-
უკრაინა	შავი ზ.შადი	1	-	-	-	-
უკრაინა	ანჩოუსი	-	0	3	1	0
უკრაინა	ბარაბული	...	18	26	26	7
უკრაინა	გარფიში	-	-	0	-	-
უკრაინა	შავი ზ. ანჩოუსი	596	596	1039	784	3095
უკრაინა	ეკლიანი ზვიგენი/ზღვისკატა	44	20	38	100	72

უკრაინა	სკაროსი	17	10	24	31	27
უკრაინა	კრევეტი	-	-	-	1	1
უკრაინა	სულ ზღვის ცოცხალი რესურსები	25275	29231	34785	32789	37752

ქვეყანა	დაჭერილი თევზის რაოდენობა	1996	1997	1998	1999	2000
უკრაინა	სულ დაჭერილი თევზის რაოდენობა	24005	28596	34253	32011	36724

ცხრილი II B.4. დაჭერილი თევზის საერთო რაოდენობა შავ ზღვაში, ტონობით

	1996	1997	1998	1999	2000
ბულგარეთი	7848	9429	8494	10875	10875*
საქართველო	6000	6500	6700	7000	8000
რუმინეთი	2682	3872	4431	2507	2476
რუსეთის ფედერაცია	1474	813	1520	4636	6157
თურქეთი	331706	252979	249974	359473	359473
უკრაინა	24005	28596	34253	32011	36724
სულ	373715	302189	305372	416502	423705

-არ არის მონაცემები 2000წ. როგორც გასული წელი

ცხრილი III B.5. რეგიონალური მნიშვნელობის საქვითო და მოსაშენებელი ადგილები შავ ზღვაში

ქვეყანა		შენახვის მიზეზები
ბულგარეთი	ზღვის ქვიშიანი სანაპირო (კოკეტრისი)	ბულგარეთის შავი ზღვის სანაპიროს ფსკერზე ყველაზე მაღალი ბიოსახესხვაობა
ბულგარეთი	კალიაკრის რეზერვი	მაღალი ბიონაირსახეობა და კარგი საცხოვრებელი პირობები სელაპისათვის (Monachus monachus) - წყლის ძუძუმწოვარი, რომელსაც ყველაზე მეტად ემუქრება გადაშენების საფრთხე
საქართველო	შავი ზღვის რიფის ფოთი-ოჩამჩირის რეგიონი, სადაც არის თართის ეკოსისტემა	ეს ეკოსისტემა არის ზამთრის პერიოდში სარდალა თევზის /ანჩოუსი/ დაჭერის ძირითადი რაიონი
	სუფსა, ბათუმისა და გონიოს რეგიონები	
რუმინეთი	"დუნაის შესართავი" ბიოსფეროს რეზერვი-საზღვაო ზოლი	ტრადიციული ადგილი მიგრანტული ჯიშების მოშენებისა და გამოკვებისათვის და აგრეთვე გასავლელი დერეფანი ანადრომუსის სახეობებისათვის (თართი, სკუმბრია)
რუმინეთი	2 მაისის საზღვაო რეზერვი- ვამა ვენე	ადგილი ბიოტოპებისა და ბიოკონოსისების მაღალი სახესხვაობებით, რომელიც ჩამოყალიბდა ძირითადი პელაგიკური და ბენტიკური თევზებისა და ზღვის ძუძუმწოვართა მიგრაციულ გზებზე
რუსეთის ფედერაცია	რუსეთის თევზჭერის სექტორისათვის შავი ზღვის რიფის ყველაზე მნიშვნელოვანი ადგილი მდებარეობს ქერჩის სრუტესა და ადლერს შორის (მდინარე ფსოუს შესართავი), მისი ფართობია დაახლოებით 4,2 ათასი კმ ²	ამ ადგილზე არის ყველაზე ღიდი რაოდენობით თავმოყრილი თევზის სარეწაო ჯიშები: ანჩოუსი, ქარსალა, თეთრა, კეფალი, ბარაბული, სკაროსი, პალტუსი და ზოგიერთი სხვა
რუსეთის ფედერაცია	ქერჩ-ტამანის რეგიონი-მისი სიგანე მერყეობს 20-დან 50 კმ-მდე	
რუსეთის ფედერაცია	კავკასიის რეგიონში- 2კმ ადლერიდან 18 კმ სოჩამდე	

თურქეთი	არ არის ინფორმაცია	
უკრაინა	დუნაის შესართავი	თართისა და კლუპიდაეს ქვირითობა
უკრაინა	დნესტრის, დნეპრისა და ბუგის შესართავები	
უკრაინა	დნეპრი-ბუგის ესტუარი /ზღვის ტოტი (საკვების მოპოვების ადგილი)	
უკრაინა	შავი ზღვის რეზერვი სივამში	
უკრაინა	ზეპნოვის ფილოფორის ველი	
უკრაინა	შავი ზღვის ჩრ.დას. მხარე	

ჩანართი IIIB.6 2001-2005წწ.ში აღდგენისათვის განკუთვნილი სანაპირო ლაგუნები და მოსაშენებელი ადგილები

ქვეყანა	აღსადგენი ლაგუნები და მოსაშენებელი ადგილები
ბულგარეთი	პროექტი ბულგარეთის შავი ზღვის ჩრდ. სანაპიროს გასწვრივ დაახლოებით 6500 ჰა ფართის დაცვის შესახებ ე.წ. "ცივი წყაროების," ტრალით უნებართვო თევზჭერის მოწინააღმდეგეების საშუალებით. რადგან ტრალის თრევით თევზჭერა ანადგურებს საქვირითე და თევზსაშენ ადგილებს, განსაკუთრებით გობისა და პალტუსისათვის
საქართველო	ფოთი-ოჩამჩირე
რუმინეთი	დუნაის ბიოსფეროს ბიოლოგიური რეზერვი 2 მაისი- ვამა ვეჩე
რუსეთის ფედერაცია	რუსეთის მთავრობამ და სახელმწიფო დუმამ დაამუშავა ახალი კანონპროექტი თართის დაცვის შესახებ, რომელიც ითვალისწინებს ამ ზონების დაცვის ზომებს
თურქეთი	ინფორმაცია არ არის
უკრაინა	ქვირითობის პერიოდში თევზსაშენ ადგილებში იკრძალება თევზჭერა

ცხრილი IIIB.7.სარეწი თევზის ჯიშების შენახვის სტატუსი და ზომათა ზღვრები

სახეობა/ჯიში	დაჭერის მინიმალური სიგრძე(სმ)						
	ქვეყანა	ბულგარეთი	საქართველო	რუმინეთი	რუსეთის ფედერაცია	თურქეთი	უკრაინა
ანჩოუსი				ანჩოუსი	6.5	9	
პალტუსი					35	40	
ზოლიანი ბარაბული					8.5	13	
(ახალნაშენი)სკუმბრია						18	
ატლანტური ბონიტო						25	
თართი					სრული აკრძალვა	სრული აკრძალვა	სრული აკრძალვა
სკუმბრია				სკუმბრია	10		
ზვიგენი/ზღვისკატა				ზვიგენი	85		

ცხრილი IIIB.8. ხარისხის სტანდარტები წყალმუერნობაში გამოყენებული ნივთიერებებისათვის. თურქეთი

ნაერთი	მაღალი კონცენტრაცია/დრო
სპილენძის სულფატი	500 პპმ/1წთ
ფორმალინი(37%formaldehyde)	150-200პპმ/1სთ
მწვანე მალჩიტი	1-2პპმ/1სთ ან 67პპმ/1წთ
ოქსიტეტრაციკლინი	75პპმ/კგ თევზი/დღეში
ბენზალკონიუმ ქლორიდი	1-4 პპმ/1სთ

პოტასიუმ პერმანგანატი	5კგ/1სთ ან 500კგ/5წთ
სოდიუმ ჰიპოქლორიდი	1-2%/20წთ
ფურაზოლიდონი	50მგ/კგ თევზი/დღეში

IIB.9. ხელოვნურად გამოყვანილი ლიფსიტების გაშვება ბუნებრივ წყლებში აზოვისა და შავი ზღვის აუზში

(რუსეთის ფედერაციის საწარმოები)

თევზის სახეობა	1995		1996		1997		1998		1999		2000		2001	
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
თართი	15.8	1.0-19.2	14.0	1.0-2.6	14.6	1.6-2.9	19.6	2.0-2.7	14.1	2.0-2.6	17.4	1.0-3.1	19.4	1.2-4.9
წმ. თართი	15.3	1.6-14.2	14.3	1.0-1.7	14.2	1.1-1.7	12.00.2	1.7-18	17.8	1.5-1.8	13.0	0.2-2.0	7.6	2.1-3.7
დიდი თართი	-	-	0.2	1.0	0.13	3.1	13.5	4.5	0.59	3.7-7.7	-	-	0.13	7.0
ქორჭილა ქარიყლაპია	არ	0.6-4.0	222.4	0.6-1.8	314.4	0.5-2.2	302.7	0.8-5.8	320.6	0.3-0.6	351.6	0.5	387.3	0.5
კარპაჭინა	257.9	0.3-0.5	160.0	0.3-0.6	248.4	0.3	2748.4	0.3-0.4	332.9	0.3	338.1	0.3	288.7	0.3
ნაფოტა თევზი	2792.4	0.4-0.5	2852.6	0.3-1.2	2924.8	0.3	5.1	0.3-5.8	2869.2	0.3	3002.3	0.3	2880.7	0.3
ვიშა	7.8	0.2-1.0	1.6	0.3-1.0	0.5	0.2	0.1	0.2-1.1	0.35	0.2	8.4	0.3	9.7	0.3
შამაია	0.05	0.2	0.22	0.13	0.34	0.3	-	0.1	0.11	0.6	0.22	0.3	-	-
კობრი	0.4	2.5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
მცენარეჭამი ა ჯიშები	0.14	223.0	0.51	0.5	0.65	80.0-148.6	1.53	116-270	46.5	11.0-142.5	80.2	25.3-139.0		
ბარაბული	-	-	-	-	-	-	-	-	2.6	2.2	-	-	-	-
სხვა	-	-	12.9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
სტერლეტი	-	-	-	-	-	-	0.1	3.3	0.16	6.9	0.013	6.7	0.35	
პოლიოდონი	-	-	-	-	-	-					0.011	4.0	-	-
სულ	3350.1		3533.4		3518.0		3103.2		3605.0		3811.2		3594.3	

შენიშვნა: 1 - რაოდენობა. მილიონობით ეგზემპლარი; 2 - თევზის საშუალო სველი წონა სხვადასხვა თევზსაშენებიდან (გრ.)

III.B.10.მარაგი. ძირითად სარეწ სახეობათა საერთო დაჭერილი რაოდენობა (TAC) აზოვისა და შავი ზღვის აუზში (ათას ტ)

კობა	1996				1997				1998		
	მარაგი I	TAC II	დაჭერილი თევზი III	რუს.ფედ. ჩათვლით IV	მარაგი	TAC	დაჭერილი თევზი	რუს.ფედ. ჩათვლით	მარაგი	TAC	დაჭერილი თევზი
აზოვის საზღვაო თევზების სახეობები											
პოუსი	61.0	10.0	4.66	0.93	65.0	10.0	10.0	3.3	68.0	10.0	5.4
ჭი	150.0	15.0	1.44	0.37	75.0	15.0	1.0	0.1	95.0	15.0	3.6
ვი	-	5.0	1.2	0.2	30.0	5.0	3.3	0.7	42.8	8.7	4.9
	1.45	-	0.02	-	0.8	-	0.016	-	3.56	-	0.26
ეტუსი	0.78	0.07	0.14	0.03	0.56	0.07	0.074	0.033	0.93	0.07	0.054
	-	1.00	-	0.02	-	-	0.4	-	-	-	0.53
აზოვის ზღვის მიგრანტულ და ნახევრად მიგრანტულ თევზთა სახეობები											
	5.75	1.50	0.60	0.44	5.12	1.50	0.62	0.44	3.27	0.90	0.40
პა ჰია	16.3	3.3	3.1	2.6	18.7	3.8	3.3	2.7	20.6	3.8	3.2
ნა	3.5	1.2	0.8	0.8	1.1	0.75	0.7	0.7	3.2	0.89	0.86
ევზი	2.1	0.2	0.244	0.243	1.1	0.3+0.3	0.595	0.595	1.9	0.5	0.092
შავი ზღვა											
ი	150.0	10.00	22.23	1.32	205.0	10.0	20.999	0.706	150.0	10.0	31.549
	8.0	0.50	0.24	0.011	9.0	0.5	0.09	0.003	5.6	0.5	0.226
ლტუსი	1.75	0.10	0.056	0.017	1.13	0.1	0.052	0.011	1.35	0.1	0.058
ასკატა	20.0	0.7	0.13	0.015	5.8	0.7	0.031	0.009	20.0	0.7	0.592
ი	2.0	0.1	0.038	0.021	0.77	0.1	0.026	0.016	1.0	0.1	0.041
ვი	0.54	0.1	0.067	0.067	0.60	0.1	0.099	0.067	0.90	0.1	0.156
	0.097	-	-	-	0.19	0.005	0.022	0.00	0.42	0.005	0.015
ა ზღ. ვი	-	-	-	0.001	-	-	-	-	-	-	-
ქბალა	0.45	-	-	-	0.60	-	-	-	0.60	-	-
	-	1.00	-	0.022	-	-	-	0.001	-	0.1	0.004

შენიშვნა: რიგებში I. II. IV. (შავი ზღვა) მოცემულია მონაცემები წყლის რუსული მხარისათვის. მონაცემები ღსთ-ს ქვეყნებისათვის (CIS) მოცემულია III რიგში (გაგრძელება)

1999				2000				2001		
მარაგი I	TAC II	დაჭერილი თევზი III	რუს.ფედ. ჩათვლით IV	მარაგი	TAC	დაჭერილი თევზი	რუს.ფედ. ჩათვლით	მარაგი	TAC	დაჭერილი თევზი
47.0	5.0	2.94	2.28	65.0	25.0	12.9	4.22	90.0	23.5	15.2
90.0	15.0	12.27	2.28	125.0	4.0	12.0	4.9	160.0	40.0	25.5
28.5	10.0	7.5	2.3	28.0	8.0	7.8	2.4	25.0	6.5	3.6
2.0	-	0.56	-	5.0	0.05	0.747	0.001	26.0	0.05	-
0.7	0.05	-	0.016	1.3	0.05	0.071	0.027	1.0	0.05	-
-	-	0.08	0.02	-	-	0.07	0.05	-	-	-

2.10	0.30	0.22	0.17	1.41	0.15	0.07	0.05	0.66	0.15	0.022
27.9	3.8	2.7	1.9	31.6	4.0	3.3	2.3	31.3	5.8	3.5
1.9	0.6	0.35	0.7	1.7	0.6	0.4	0.6	0.76	0.4	0.16
1.5	0.4	0.167	0.167	2.6	0.5	0.408	0.408	2.2	0.4	0.255
150.0	50.0	33.623	4.341	150.0	10.0	38.198	5.543	170.0	40.0	-
6.0	1.2	0.182	0.123	9.0	2.0	0.361	0.341	7.0	2.0	-
1.4	0.1	0.095	0.015	1.0	0.1	0.095	0.004	1.0	0.1	-
0.65	0.7	0.12	0.008	10.0	0.7	0.104	0.012	10.0	0.7	-
0.8	0.1	0.057	0.026	0.8	0.1	0.040	0.013	0.8	0.1	-
1.2	0.02	0.124	0.086	1.2	0.2	0.141	0.126	0.96	0.2	-
0.4	0.005	0.013	0.002	0.5	0.006	0.038	0.002	2.3	0.006	-
-	0.01	0.047	0.035	-	-	0.056	0.026	1.0	0.25	-
0.55	0.1	-	-	0.6	0.1	-	-	-	0.1	-
-	-	-	-	-	-	-	0.09	-	-	-

შენიშვნა: რიგებში I. II. IV. (შავი ზღვა) მოცემულია მონაცემები წყლის რუსული მხარისათვის. მონაცემები დსთ-ს ქვეყნებისათვის (CIS) მოცემულია III რიგში

ცხრილი III .11.ძირითადი ეროვნული საკანონმდებლო და მარეგულირებელი საშუალებები შავი ზღვის სანაპიროს ქვეყნებში ლანდშაფტისა და ბიოლოგიურ ნაირსახეობათა დაცვისა და შენახვის შესახებ

ქვეყანა	კანონი	წესდება
ბულგარეთი	კანონი დაცული ზონების შესახებ; 2001წ	
ბულგარეთი	კანონი ბიონაირსახეობების შენახვის შესახებ რომელიც განხილვის პროცესშია	
საქართველო	საქართველოს პარლამენტის ბრძანებულებები	

საქართველო	კანონი შავი ზღვის დაბინძურებისაგან დაცვის კონვენციის შესახებ	
საქართველო	კანონი ბიონაირსახეობათა კონვენციის შესახებ	
საქართველო	კანონი საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი ტერიტორიების კონვენციასთან შეერთების შესახებ	
საქართველო	კანონი დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ	
საქართველო	კანონი გარემოს სახელმწიფო ექსპერტიზის შესახებ	
საქართველო	კანონი გარემოს დაცვის შესახებ	
საქართველო	კანონი კოლხეთის დაცული ტერიტორიის დადგენისა და მოვლის შესახებ	
რუმინეთი	კანონი გარემოს დაცვის შესახებ (107/1996)	
რუმინეთი	კანონი 5/2000, რომელიც ეხება ტერიტორიის დაგეგმვას	
რუმინეთი	კანონი 192/2001 თევზსაჭერი რესურსების	

	თევზჭერის და წყალმეურნეუბის შესახებ	
რუმინეთი	წყლისა და გარემოს დაცვის სამინისტროს ბრძანება 125/1996 ეკონომიკური და სოციალური აქტივობების რეგულირების პროცედურის შესახებ, რომლებიც გავლენას ახდენენ გარემოზე	
რუმინეთი	წყლისა და გარემოს დაცვის სამინისტროს ბრძანება 699/1999 პროცედურისა და უფლებამოსილების დამტკიცების შესახებ, რომლებიც ეხება წყლის მენეჯმენტს	
რუსეთის ფედერაცია	კანონი საგანგებოდ დაცული ბუნებრივი ზონების შესახებ 1995წ.	35 კანონი 3 ბრძანებულება კანონის სტატუსით 23 დებულება და 10 წესდება
რუსეთის ფედერაცია	კანონი ფაუნის შესახებ 1995წ.	
რუსეთის ფედერაცია	რუსეთის ფედერაციის სატყეო მეურნეობის კოდექსი 1997წ.	
რუსეთის ფედერაცია	საგანგებოდ დაცული ბუნებრივი ზონების ჩამონათვალი 1996წ.	

რუსეთის ფედერაცია	ფაუნისა და მისი საცხოვრებელი პირობების დაცვის გაძლიერება რუსეთის ფედერაციის სატყეო ზონებში 1997წ.	
რუსეთის ფედერაცია	გადასახადი და მისი ლიმიტები ფაუნით სარგებლობისათვის 1997	
თურქეთი	კანონი გარემოს შესახებ	
თურქეთი	კანონი კულტურული და ბუნებრივი მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ	
თურქეთი	კანონი ეროვნული პარკების შესახებ 1983წ.	
თურქეთი	კანონი ნადირობის შესახებ მიღებული 1937წ.	
უკრაინა	კანონი ფლორისა და ფაუნის შესახებ	
უკრაინა	კანონი გარემოს დაცვის შესახებ	წესებისა და დებულებების მრავალფეროვნება დაცვა/შენახვის საკითხების შესახებ
უკრაინა	კანონი ბუნებრივი ეკოლოგიური ქსელის დადგენის სახელმწიფო პროგრამის შესახებ 21.09.2000	
უკრაინა	კანონი დაცული ტერიტორიების გაფართოების სახელმწიფო პროგრამის შესახებ 22.09.1994	

ცხრილი III . 12.ძირითადი ეროვნული ორგანოები, რომლებიც მონაწილეობენ ლანდშაფტისა და ბიოლოგიური ნაირსახეობების დაცვასა და შენახვაში

ბულგარეთი	დაწესებულება	მოვალეობები
ბულგარეთი	წყლისა და გარემოს სამინისტრო	კანონმდებლობა და დაცული ზონების კონტროლი
ბულგარეთი	სატყეო და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ბუნებრივი პარკების მართვა
ბულგარეთი	ეროვნული სატყეო საბჭო	ტყეებისა და ეროვნული პარკების მართვაადგილობრივ დონეზე
საქართველო	გარემოს დაცვის სამინისტრო და მისი რეგიონალური განყოფილებები	სახელმწიფო პოლიტიკის გატარება, საქმიანობის კოორდინირება და დაწესებულებათა კონტროლი, შენახვის ტერიტორიების მართვა და ფუნქციონირება
საქართველო	დაცული ზონების, ბუნებრივი რეზერვებისა და სანადირო რეზერვების სახელმწიფო დეპარტამენტი	შენახვის ტერიტორიების მართვა
საქართველო	დაცული ზონების ადმინისტრაცია	შენახვის ზონების მართვის ადგილობრივი ორგანოები
რუმინეთი	წყლისა და გარემოს დაცვის სამინისტრო	
	გარემოს დაცვის ინსპექტორატი კონსტანცა	კონტროლი
	გარემოს დაცვის ინსპექტორატი ტულცეა	კონტროლი
	ეროვნული კომპანია "რუმინული წყლები"-წყლის დირექცია "დობროგეა ლიტორალი"	მენეჯმენტი
	დუნაის დელტა ბიოსფეროს რეზერვის სამმართველო ტულცეა	შენახვა/მენეჯმენტი
	რუმინეთის აკადემიის ბუნებრივ ძეგლთა დაცვის კომისია	კონტროლი
რუსეთის ფედერაცია	ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო	პოლიტიკა, კანონმდებლობა, გარემოს მენეჯმენტი
	პასუხისმგებელი სამთავრობო სააგენტო შენახვის ზონების დირექტორატი	
	დაცვისა და შენახვის ზონების განმკარგავი პასუხისმგებელი პირები	

თურქეთი	გარემოს დაცვის სამინისტრო	პოლიტიკა, გარემოს დაცვის დაგეგმვა და კოორდინაცია

ბულგარეთი	დაწესებულება	მოვალეობები
	სოფლის მეურნეობისა და მიწათმოქმედების სამინისტრო	
	ASPA	
უკრაინა	უკრაინის გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო, მისი რეგიონალური დეპარტამენტები და ორგანოები	გარემოს დაცვის პოლიტიკის განვითარება
	ეროვნული პარკების და დაცული ზონების მოვლის სახელმწიფო ადმინისტრაცია	
	შავი ზღვის გარემოს ინსპექცია	კონტროლი და რეგულირება
	თევზჭერის სახელმწიფო კომიტეტი	თევზჭერის კვლევები
	აზოვის ზღვის გარემოს ინსპექცია	კონტროლი და რეგულირება
	სატყეო მეურნეობის სახელმწიფო კომიტეტი	

ცხილი III.B.13. ზღვის ძუძუმწოვართა შენახვის საშუალებები შავი ზღვის დელფინარიუმებში

ქვეყანა	დელფინარიუმის ადგილმდებარეობა	დელფინარიუმის მფლობელი	შეყვრობილი დელფინები	დელფინარიუმის საქმიანობა
ბულგარეთი	ვარნა	არასამთავრობო (?)	კარიბის ცხვირბოთლა დელფინი	შოუ პროგრამები
საქართველო	ბათუმი	საზღვაო ეკოლოგიისა და თევზჭერის კვლევითი ინსტიტუტი	ამჟამად არცერთი ცხოველი (ექსპორტირებულნი არიან მალტაში)	არანაირი ადგილობრივი საქმიანობა. დელფინარიუმი დაკეტილია
რუმინეთი	კონსტანცა	საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა მუზეუმი	შავი ზღვის ცხვირბოთლა დელფინი	შოუ პროგრამები, ლექციები, კვლევითი სამუშაოები
რუსეთი	ანაპა	არასამთავრობო	შავი ზღვის ცხვირბოთლა დელფინი	შოუ პროგრამები. ზოგჯერ სამაშველო ოპერაციები
	ნოვოროსიისკი	ეკოლოგიისა და ეკოლუციის ინსტიტუტი (რუსეთის მეცნიერებათა აკადემია)	შავი ზღვის ცხვირბოთლა დელფინი	კვლევითი სამუშაოები. დელფინთა ქცევების ჩაწერა
	გელენჯიკი	შპს. უტრიშის დელფინარიუმი	შავი ზღვის ცხვირბოთლა დელფინი	შოუ პროგრამები, ლექციები,
	სოჭი	შპს. უტრიშის დელფინარიუმი	შავი ზღვის ცხვირბოთლა დელფინი	შენახვის პროექტების სპონსორი და თანამონაწილე
თურქეთი	არცერთი	არცერთი	არცერთი	არცერთი
უკრაინა	ევპატორია (დონუზლავის ტბის ჩათვლით)	შპს ნაზარეთი	შავი ზღვის ცხვირბოთლა დელფინი	შოუ პროგრამები. დელფინებთან ცურვა. ზოგჯერ სამაშველო ოპერაციები

სევასტოპოლი კაზაჩიე ბეი	კვლევითი ცენტრი "უკრაინის სახელმწიფო ოკეანარიუმი" (თავდაცვის სამინისტრო და ეროვნული მეცნიერებათა აკადემია)	შავი ზღვის ცხვიროთლა დელფინი	კვლევითი სამუშაოები, შოუ პროგრამები, დელფინებთან ცურვა, ბუნებრივი შენახვის ზონა
სევასტოპოლი	შპს ბიოლოგიური სადგური	შავი ზღვის ცხვიროთლა დელფინი	შოუ პროგრამები, მონაწილეობა პროგრამაში <u>DOLPHIN.</u>
იალტა	შპს აკვასტუდია	შავი ზღვის ცხვიროთლა დელფინი	შოუ პროგრამები, მონაწილეობა პროგრამაში <u>DOLPHIN.</u>
	შპს აკვასტუდია	შავი ზღვის ცხვიროთლა დელფინი	დელფინებთან ცურვა
ფეოდოსია	კარადაგსკის ბუნებრივი რეზერვი (ეროვნული მეცნიერებათა აკადემია)	შავი ზღვის ცხვიროთლა დელფინი	კვლევითი სამუშაოები, შოუ პროგრამები, ლექციები, ბუნებრივი რეზერვები. შენახვის პროექტების სპონსორი

ცხრილი III.B.13a. შავი ზღვის სანაპიროს დელფინარიუმებში არსებული შავი ზღვის ცხვიროთლა დელფინების (*Tursiops truncatus ponticus*) რაოდენობა

ქვეყანა	დელფინარიუმის ადგილმდებარეობა	რაოდენობა	შენიშვნა
ბულგარეთი	ვარნა	არცერთი	ყველა დელფინი წარმოშობით არის კარიბის ზღვიდან (კუბა)
საქართველო	ბათუმი	არცერთი	ყველა დელფინი ექსპორტირებულია მალტაში
რუმინეთი	კონსტანცა	3	2001წ. დეკემბერი
რუსეთი	ანაპა (ბოლშოი უტრიში)	რამდენიმე ეგზემპლარი	
	ნოვოროსიისკი (მალი უტრიში)	არცერთი	2002წ. მაისში არ იყო არც ერთი დელფინი. დელფინარიუმი სეზონურია
	გელენჯიკი	რამდენიმე ეგზემპლარი	
	სოჭი	რამდენიმე ეგზემპლარი	
თურქეთი	არცერთი	არცერთი	არცერთი
უკრაინა	ევპატორია (დონუზლავის ტბის ჩათვლით)	4	2002წ. მარტი

	სევასტოპოლი (კაზახია ბეი)	რამდენიმე ათეული ცხოველი	
	სევასტოპოლი (არტილერი ბეი)	3	2001წ. ზაფხული
	იალტა	2	2002წ. მარტი
	ალუშტა (პალტენიტი)	2	2002წ. მარტი
	ფეოდოსია (კურორტნოე)	5	2002წ. მარტი

ცხრილი IIIB.14. დაცული ზონები შავი ზღვის სანაპიროს ქვეყნებში.ათასი კმ²

ქვეყანა		1996	1997	1998	1999	2000	2005 დაგეგმილი	კომენტარი
ბულგარეთი	შენახვის ზონების საერთო ფართი. ათასი კმ ²							
საქართველო			0.34	0.34	0.34	0.64		
რუმინეთი						500		საზღვაო სანაპირო ზონა ვამა ვერე-2 მაისი (რომელიც ნახსენებია ცხრილში 26), გამოცხადდა სარეზერვოდ კანონი 5/2000-ის მიხედვით, რომელიც ეხება ტერიტორიის დაგეგმვას და სასწრაფო ბრძანებულება 236/2000-ის მიხედვით, რომელიც ეხება დაცულ ტერიტორიებს, ბუნებრივი

								საარსებო პირობების, ველური ფლორისა და ფაუნის შენახვას
რუსეთი		4798	4833	4837	4862	6146		
თურქეთი								
უკრაინა		19.700	23.700	25.140	26.590	27.040	27.300	

ქვეყანა		1996	1997	1998	1999	2000	2005	კომენტარი
უკრაინა	საერთო დაცული ტერიტორია (ბუნებრივი რეზერვების ფონდი)	16.650	20.650	22.090	23.540	23.990	26.000	
ბულგარეთი	შენახვის საერთო ტერიტორია ათასი კმ. ²					0.30		
საქართველო								
რუმინეთი								
რუსეთი								
თურქეთი								
უკრაინა		4.390	4.390	4.540	4.670	5.000		
ბულგარეთი	რეგიონალური მნიშვნელობის					0.3		
საქართველო								
რუმინეთი						500		
რუსეთი								
თურქეთი								
უკრაინა		0.200	0.200	0.200	0.200	0.310	0.320	
ბულგარეთი	ჭარბენიანი ტერიტორიები ს საერთო რაოდენობა							
საქართველო		2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.4	ჭარბენიანი ტერიტორიები ს რეაბილიტაცია

რუმინეთი								
----------	--	--	--	--	--	--	--	--

ქვეყანა		1996	1997	1998	1999	2000	2005 დაგეგმილი	კომენტარი
რუსეთი								
თურქეთი						1.60		
უკრაინა		5.320	5.320	5.320	5.320	5.320	5.500	
ბულგარეთი	რეგინალური მნიშვნელობის	-	-	-	-	-	-	
საქართველო								
რუმინეთი			0.34	0.34	0.34			
რუსეთი								
თურქეთი								
უკრაინა								
ბულგარეთი	საერთო სანაპირო ზონა							
საქართველო								
რუმინეთი		0.96	0.96	0.96	0.96	0.96	1.2	
		4798	4833	4837	4862	6146	არანაირი ინფ	როსტოვის ოლქი და კრასნოდარის მხარე
რუსეთი								
თურქეთი		2.260	2.260	2.260	2.450	2.450	2.710	
უკრაინა								
ბულგარეთი								
საქართველო	რეგიონალური მნიშვნელობის				0.54	0.64		
რუმინეთი								
რუსეთი								
თურქეთი								
უკრაინა		0.230	0.230	0.230	0.240	0.240	0.250	

ცხრილი IIIB. 15.ეროვნული პროგრამები/პროექტები შავი ზღვის ქვეყნებში საზღვაო და სანაპირო ზოლის დაცვა/შენახვის შესახებ 1996-2001წლებში დაგეგმილი 2001-2005წლებისათვის

ქვეყანა	პროგრამა/პროექტი	დამფინანსებელი დაწესებულება/ღონიერი	ხანგრძლივობა	თანხა დოლარი აშშ
ბულგარეთი	შავი ზღვის სანაპიროს ნოტიო მიწების განკარგვის/მენეჯმენტის გეგმის განვითარება	შვედეთის მთავრობა		
ბულგარეთი	მდინარეების რეზოვსკა და ველეკას ესტუარი	მონაკოს და შვედეთის მთავრობა		
საქართველო	კოლხეთის ეროვნული პარკისა და ქობულეთის რეზერვის შექმნა	GEF. WWF	2001-2005	
საქართველო	საქართველოს შავი ზღვის სანაპირო ზონის მენეჯმენტი. ინტეგრირებული პროექტი	GEF. WWF	2001-2005	
საქართველო	ქობულეთის დაცული ტერიტორიების დაწესება და მენეჯმენტის გეგმის განვითარება		2000-2003	
რუმინეთი	საზღვაო და სანაპირო საცხოვრებელი პირობების შექმნა ვადუ-ვამა ვერე სექტორიდან	წყლისა და გარემოს დაცვის სამინისტრო/MWEP	2001	200.00.000ლევ
რუმინეთი	საზღვაო და სანაპირო საცხოვრებელი პირობების შექმნა ვადუ-შიტუკ-ის სექტორიდან	MWEP	2001	500.000.000ლევ
რუმინეთი	EMERALD –ის პროექტის განხორციელების მხარდაჭერა რუმინეთში. მონახაზი შესაბამისი საზღვაო ზონისათვის.	ბალკანეთის გარემოს დაცვის ასოციაცია/B.EN.A.	2001	45.000.000ლევ
რუსეთი	ფედერალური პროგრამა "ეკოლოგია და ბუნებრივი რესურსები"; ქვეპროგრამა "საგანგებოდ დაცული ბუნებრივი ტერიტორიების	ფედერალური ბიუჯეტი.რუსეთის ფედერაციის სუბიექტების ბიუჯეტები, არასაბიუჯეტო წყაროები	2002-2010	30450

	მხარდაჭერა"			
რუსეთის ფედერაცია	ფედერალური პროგრამა "რუსეთის ფედერაციის ეკოლოგია და ბუნებრივი რესურსები 2002- 2010წწ პერიოდში"	ფედერალური ბიუჯეტი.რუსეთის ფედერაციის სუბიექტების ბიუჯეტი,		

ქვეყანა				
	რომელიც მიღებული იქნა მთვარობის მიერ 2001წ.23 აგვისტოს, იგი შეიცავს ქვეპროგრამებს: "საგანგებოდ დაცული ბუნებრივი ზონების მხარდაჭერა", "სატყეო მეურნეობა", "წყლის რესურსები და ძირითადი წყლები", "საზღვაო ბიოლოგიური რესურსები და წყალმეურნეობა", "კელური ფლორისა და ფაუნის იშვიათი და გადაშენებისპირა ჯიშების შენახვა"	არასამთავრობო წყაროები		
თურქეთი	NBSAP-ით განსაზღვრული სტრატეგიული მოქმედებები.			
უკრაინა	აზოვისა და შავი ზღვის რეაბილიტაციისა და დაცვის ეროვნული პროგრამა.	სახელმწიფო ბიუჯეტი.საწარმოები,ადგილობრივი ბიუჯეტები, საერთაშორისო ფონდები.	2001- 2010	
უკრაინა	სამეცნიერო პროგრამა " დელფინი"	აღმასრულებელი ორგანოებისა და საწარმოების თვითდაფინანსება	1999- 2005	7500(1999- 2000წ.-ში)

	უკრაინაში, მიმართული ზღვის ძუძუმწოვართა შესწავლისა და შენახვისაკენ			
უკრაინა	სახელმწიფო პროგრამა ეკოლოგიური დერეფნების შესახებ	სახელმწიფო ბიუჯეტი; ადგილობრივი ბიუჯეტები; საწარმოები; საერთაშორისო ფონდები		
უკრაინა			5 წელი	

დანართი III C. პოლიტიკური ქმედებები: მდგრადი საზოგადოებრივი განვითარება

ცხრილი III C.1. წყალსამეურნეო საწარმო/ფირმების რაოდენობა შავი ზღვის ქვეყნებში

წელი	1996	1997	1998	1999	2000
რუმინეთი					
აკვაკულტურის კერძო საწარმოები		1	1	1	1
რუსეთის ფედერაცია					
აკვაკულტურის საწარმოთა რაოდენობა	2	2	2	3	3
აკვაკულტურის კერძო საწარმოთა/ფირმების რაოდენობა	1	1	1	2	2
თურქეთი					
კერძო საწარმოები	61	49	72	50	55
აკვაკულტურის საწარმოთა რაოდენობა					15
კერძო საწარმოები					10

ცხრილი III C.2. აკვაკულტურის საწარმოთა მიერ მოპოვებული ნელი პროდუქტის ოდენობა. 1996-2000

წლები	1996	1997	1998	1999	2000
რუმინეთი					
ორკარედი ნიჟარა.ტ/წ.					
რუსეთის ფედერაცია					
დაჭერილი თევზის საერთო რაოდენობა. ტ/წ	50	275	5504650	9504	4
ხამანწკი. ტ/წ	-	-			
ორკარედი ნიჟარა.ტ/წ	50	275	550	650	950

დაჭერილი თევზის საერთო რაოდენობა. ტ/წ	32709	30000	28332	33816	30969
ხამანწკი. ტ/წ					
ორკარული ნიჟარა	250	37		10	4
Kiprinus caprio	20000	18000	18000	20000	20000
hypophthalmichthys	10000	10000	10000	10800	10500
Ctenopharyngodon	100	100	100	100	100
Carassius spp.			132	190	188
Osteichthyes	2000	1613		600	19
Mugil soiluy	150	150			
Oncorhynchus mikiss	100	100	100	100	100

თურქეთი					
ჩვეულებრივი კობრი	125	90	50	60	88
ფარადი კალმახი (ტბორების და გალიების)	3450	5225	5950	7650	8500
კალმახი (ზღვისა და გალიების)	1455	2117	2550	1760	1981
ატლანტის ორაგული	185	20	10	0	0
ზღვის ქორჭილა	20	183	250	360	411
ზღვის კარპაჭინა	0	0	0	0	0
ორკარული ნიჟარა	1380	0	0	0	0
კრევეტი	0	0	0	0	0
ბამანწკი	0	0	0	0	0
სულ	6615	7635	8810	9830	10980

ცხრილი III.3.ტურისტთა რაოდენობა შავი ზღვის სანაპიროზე 1996-2000. მლნ.ადამ

ქვეყანა	1996	1997	1998	1999	2000	2005
ბულგარეთი						
საქართველო					0.75	
რუმინეთი	0.965	0.85	0.9	0.77		
რუსეთის ფედერაცია	4.4	4.6	3.6	4.2	4.8	5.2
თურქეთი						
უკრაინა*	10.1	13.3	11.9	10.6	11.6	

*სულ უკრაინაში

ცხრილი III.4. მსხვილი ენერჯო პროექტების გარემოზე ზემოქმედების შეფასება (EIA)1996-2000 წლებში დაგეგმილი 2001-2005 წლებისათვის.

პროექტი	კომპანია	EIA	EIA-ს შედეგები მოკლედ
ბულგარეთის ბურგას ალექსანდროპოლისი __გაზსადენი	ვოდოკანალი ინჟინერია	2002	დადებითი
საქართველო			
ფოთის პორტის რკინიგზის, ბორნის და ლუზის სადგომის კონსტრუირება.	ფოთის პორტი	1996	
დასავლური ნავთობსადენი(WREP). ნავთობსადენის საქართველოს მონაკვეთის რეაბილიტაცია,	საქართველოს საერთაშორისო ნავთობკორპორაცია	საქართველოს ნავთობსადენის კომპანია	

პროექტი	კომპანია	EIA	EIA-ს შედეგები მოკლედ
საზღვაო ტერმინალისა და ნავთობგადასამუშავებელი აღჭურვილობების მშენებლობა (2) EIA –ს მოხსენებები	#41.24.03.97	(GPC) ნავთობსადენის EIA: დამები და მური.დიდი ბრიტანეთი; ტერმინალი და დატვირთვის საშუალებები. DNV ნორვეგია.	
ფოთის რეკონსტრუქცია და გენერალური გეგმის განვითარება	"საქქალაქმშენპროექტი"	1997	
კონტეინერის დამუშავების ტერმინალი. ფოთის პორტის წინასწარი EIA	A&E კონსულტანტები, საქართველო	1999	
ნავთობგადასამუშავებელი ტერმინალის აღჭურვილობა. ფოთის პორტის წინასწარი EIA.	.	1999	
რკინიგზა ბორანი ლუზის სადგომი ფოთის პორტის EIA მოხსენება		1999	
ნავთობპროდუქტებითა და თხევადი ქიმიური ნივთიერებებით დატვირთვის საშუალებები და დროებითი საზღვაო რეზერვუარი ფოთის პორტის EIA მოხსენება.16.12.1999	ზენიტ გამა კონსალტინგი, საქართველო	2000	
ახალი ნავთობისა და ნავთობგადასამუშავებელი ტერმინალის მშენებლობა ხულევიან, მდ. ხობის შესართავთან. წინასწარი EIA შპს"ტერმინალი 2000" 27.01.2000			
გრუნტის წყლის ორი ჭა ხულევის შპს "ტერმინალი" 2000-ის წყალმომარაგებისათვის. ნ. 03.2000		2000	
სოფლის და ტერმინალის აღჭურვილობა			
ხაშური-ბათუმის ნავთობსადენის ტექნიკური მდგომარეობა EIA მოხსენება	შპს "გეოინჟინერია"1. 04.2000		
სამგორი-ხაშურის მთავარი ნავთობსადენის დაცლა (ხაშური-სოთხისა და მონაპოთი)	საქართველოს ნავთობსადენის კომპანია		

პროექტი	კომპანია	EIA	EIA-ს შედეგები მოკლედ
მდინარის გადაკვეთის აღდგენითი სამუშაოები "ყვირილა-2" და "ნამის წყალი"	საქართველოს ნავთობსადენის კომპანია. 2.07.2000		
ფოთის სამხედრო პორტის აუზის გაღრმავება და ფსკერის გასუფთავება. პორტის ტერიტორიის აღდგენა	"მეგაფლოტი" 20.07.2000		
გეოფიზიკური სეისმური სამუშაოები. სასზღვრო დაცვის საშუალებები სოფ. გრიგოლეთთან	კვლევითი ინსტიტუტი "სანდი" ("საქნაპირდაცვა") 22.09.2000		
თენგიზის დაუმუშავებელი ნავთობის გადაზიდვა საქართველოს რკინიგზის მიერ. შენახვა ტრანსპორტირება და დამუშავება ბათუმის პორტში	"კასპიის ტრანსკო" 29.09.2000 საქართველოს ჰიდრომეტეოროლოგიური ინსტიტუტი		
ნავთობპროდუქტების დამუშავების და შენახვის საშუალებები ფოთის პორტში EIA მოხსენება	არხის ზღვრული ენერჯია. ფოთი საქართველო 2.11.2000		
სანაპიროს დაცვითი სამუშაოები. საქართველოს ნავთობსადენის კომპანიის საზღვაო აღჭურვილობა სოფ. გრიგოლეთთან	საქართველოს ნავთობსადენის კომპანია 5.12.2000		
ირიგაციისა და დრენაჟის საზოგადოებრივი განვითარების პროექტი	მსოფლიო ბანკის ირიგაციისა და დრენაჟის პროექტის განხორციელების ერთეული 2.04.2001	2001	
ახალი ნავთობისა და ნავთობპროდუქტების გადამამუშავებელი ტერმინალის მშენებლობა ხულევეთან. მდ. ხობის შესართავი. იხ. დასკვნა	შპს "შავი ზღვის ტერმინალი" 10.09.2001	2001	
ნავთობპროდუქტების დამუშავებისა და შენახვის შესაძლებლობები ფოთის პორტში. ნავთობიანი წყლის დამუშავების შესაძლებლობები	არხის ზღვრული ენერჯია. ფოთი საქართველო 11.07.2001		

პროექტი	კომპანია	EIA	EIA-ს შედეგები მოკლედ
ნავთობისა და ნავთობპროდუქტების გადამამუშავებელი ახალი ტერმინალის მშენებლობა ხულევთან. მდ. ხობის შესართავი. EIA მოხსენება	შპს "შავიზღვის ტერმინალი". 10.09.2001. ზენიტი გამა კონსალტინგი. საქართველო		
სპორტული, გამაჯანსაღებელი, რეაბილიტაციის და ტურისტული კომპლექსის მშენებლობა მდ. ნატანების შესართავთან	შპს "ლოკო" 24.10.2001		
რუმინეთი			
ბირთვული ენერჯის წარმოება	CNE ჩერნოვოდა	ICIM ბუქარესტი	შეთანხმება გარემოს დაცვაზე
რუსეთი	არ არის დაგეგმილი ახლო მომავლისთვის		
თურქეთი			
კარადენის ერგლისი-ბუნებრივი გაზის ენერჯის სადგურის კომბინატი (260mk MW)	ატამ ალაპლი ელექტრიკ შპს	19.10.1999	დადებითი დასკვნა
აფსინ ელბისტანი ბ.თერმული ენერჯის სადგური 1400 MW	TEAS	19.10.1999	დადებითი დასკვნა
ბაირამ დამ ვე ჰიდროელექტრო სადგური	DSI Genel Md.	21.02.2001	დადებითი დასკვნა
ჩან- თერმული ენერჯის სადგური	TEAS	13.08.1999	დადებითი დასკვნა
იზმირის ბუნებრივი გაზის ენერჯის სადგური	შპს "იზმირ ელექტრიკ ურეტიმ"	27.06.2001	დადებითი დასკვნა
უკრაინა			
ნავთობტერმინალი იუჟნი	გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო	არის	დადებითი დასკვნა
დაუმუშავებელი ნავთობის ტრანზიტული ნავთობსადენი ოდესა-ბროდი	სამინისტრო უკრინვესტექსპერტიზა	არის	დადებითი დასკვნა

პროექტი	კომპანია	EIA	EIA-ს შედეგები მოკლედ
ტრანს ევროპული ნავთობსატრანზიტო ღერეფანი	პრეზიდენტის ბრძანებულება- —გარემოს დაცვის ზომების გატარებით გატარების შესახებ.		

ცხრილი III.C.5.გარემოზე ზემოქმედების შეფასების დაფინანსება თურქეთში

პროექტი	დაფინანსების შესახებ
კარადენის ერგლისი ბუნებრივი გაზის ენერჯის სადგურის კომბინატი (260mk MW)	%20 ფირმა %80 ABD EXIM BANK 19 მლნ. აშშ \$
აფსინ ელბისტანი ბ.თერმული ენერჯის სადგური 1400 MW_მურა ნახშირი(ლიგნიტი)	% 16.5 ეროვნული ბიუჯეტი %83.5 უცხოური კრედიტი 2239 მლნ.აშშ \$
ბაირამდა ვე ჰიდროელექტრო სადგური.133 მლნ.მ ³ და3.4კმ ² 80 MW	%24 ფირმა %76 უცხოური კრედიტი 200 მლნ.ABD \$
ჩან - თერმული ენერჯის სადგური.2x160 MW	%1000 უცხოური კრედიტი 400 მლნ ABD \$
იზმირის ბუნებრივი გაზის ენერჯის სადგური.1540 MW	%25 ფირმა %75 უცხოური კრედიტი

ცხრილი III.C.6. ტყის საერთო ფართი შავიზღვის ქვეყნებში. ათასი კმ²

ქვეყანა	1996	1997	1998	1999	2000	2005 დაგეგმილი
ბულგარეთი						
საქართველო						
რუმინეთი	1200				1234	
რუსეთის ფედერაცია	4.569	4.569	4.569	4.569	4.569	4.569
თურქეთი		1.842.39 5				
უკრაინა						

ცხრილი III.C.7. ტურისტული სექტორის ძირითადი პროექტები, გატარებული შავი ზღვის სანაპიროს ქვეყნებში

ქვეყანა	ძირითადი პროექტი/პროგრამა
ბულგარეთი	ლურჯი ღროშის პროგრამის პროექტები მზიან სანაპიროზე, ბურგას;
საქართველო	
რუმინეთი	<p>1996-2000 წლებში კონსტანცაში განხორციელებულ იქნა შემდეგი პროგრამები:</p> <p>1."კონსტანცას რეგიონში ეკო ტურიზმის განვითარება" პროექტები, განხორციელებული FPIPMM კონსტანცა. ტურისტული საინფორმაციო ცენტრი "ინფოლიტორალი"</p> <p>პარტნიორები: კონსტანცას რეგიონის საბჭო (CCC), ვაჭრობის, ინდუსტრიის, ნავიგაციის და სოფლისმეურნეობის პალატა, კონსტანცა (CTINAC). განვითარების სააგენტოს (2 sud Est) ფინანსური მხარდაჭერით.</p> <p>პროექტის მიზნები:</p> <ul style="list-style-type: none"> -დობროგეას ტურისტული კულტურული სახელმძღვანელოს გამოცემა (რუმინულ და ინგლისურ ენებზე) -კონსტანცას რეგიონის ისტორიულ-კულტურული ობიექტებისა და მუზეუმების შესახებ ბუკლეტის გამოცემა; (ჰასტია . ადამცლისი). მუზეუმებისა და ტურისტული საინფორმაციო ცენტრ "ინფოლიტორალის" სარეკლამო პოსტერების გამოცემა. <p>2." რუმინეთის სანაპირო: კლასიკური ტურიზმი და ალტერნატივები", გულისხმობს ბუკლეტების გამოცემას ხუთ თემაზე: გართობა, ბალნეოლოგია, ბისნესი, გასტრონომია და კულტურული ტურიზმი (ინგლისურად, ფრანგული და გერმანული ვერსიებით).</p> <p>ინიციატორები: FPIPMM კონსტანცა, ტურისტული საინფორმაციო ცენტრი INFOLITTORAL, პარტნიორები: CCC, CTINAC.</p> <p>3." სანაპიროს რუქა". ინიციატორები: FPIPMM კონსტანცა, ტურისტული საინფორმაციო ცენტრი INFOLITTORAL, პარტნიორები: CCC და მანგალიის მერია.</p>

რუსეთის ფედერაცია	1999-2000წ. TACIS-ის დამხმარე პროექტი "ტურიზმის მზარდი განვითარება კურორტ გელენჯიკისათვის.
თურქეთი	
უკრაინა	
ბულგარეთი	

საქართველო	
რუმინეთი	<p>1996-2000წლებში კონსტანცაში განხორციელებულ იქნა შემდეგი პროგრამები:</p> <p>1."კონსტანცას რეგიონში ეკო ტურიზმის განვითარება" პროექტები, განხორციელებული FPIPMM კონსტანცა. ტურისტული საინფორმაციო ცენტრი "ინფოლიტორალი"</p> <p>პარტნიორები: კონსტანცას რეგიონის საბჭო (CCC), ვაჭრობის,ინდუსტრიის,ნავიგაციის და სოფლისმეურნეობის პალატა, კონსტანცა(CTINAC). განვითარების სააგენტოს (2 sud Est)ფინანსური მხარდაჭერით.</p> <p>პროექტის მიზნები:</p> <ul style="list-style-type: none"> -დობროგეას ტურისტული კულტურული სახელმძღვანელოს გამოცემა(რუმინულ და ინგლისურ ენებზე) -კონსტანცას რეგიონის ისტორიულ-კულტურული ობიექტებისა და მუზეუმების შესახებ ბუკლეტის გამოცემა;(ჰასტია . ადამცლისი). <p>მუზეუმებისა და ტურისტული საინფორმაციო ცენტრ "ინფოლიტორალის" სარეკლამო პოსტერების გამოცემა.</p> <p>2." რუმინეთის სანაპირო: კლასიკური ტურიზმი და ალტერნატივები", გულისხმობს ბუკლეტების გამოცემას ხუთ თემაზე: გართობა, ბალნეოლოგია, ბიზნესი,გასტრონომია და კულტურული ტურიზმი (ინგლისურად,ფრანგული და გერმანული ვერსიებით).</p> <p>ინიციატორები:FPIPMM კონსტანცა, ტურისტული საინფორმაციო ცენტრიINFOLITTORAL, პარტნიორები:CCC , CTINAC.</p> <p>3." სანაპიროს რუქა". ინიციატორები: FPIPMM კონსტანცა, ტურისტული საინფორმაციო ცენტრიINFOLITTORAL, პარტნიორები:CCC და მანგალიის მერია.</p>
რუსეთის ფედერაცია	1999-2000წ. TACIS-ის დამხმარე პროექტი "ტურიზმის მზარდი განვითარება კურორტ გელენჯიკისათვის.
თურქეთი	
უკრაინა	

ცხრილი III C.8. სასწავლო მასალები გარემოს დაცვის შესახებ, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს შავი ზღვის რეგიონისათვის

ქვეყანა	სასწავლო მასალის ტიპი და დასახელება	ავტორები
ბულგარეთი		
საქართველო		
რუმინეთი	რუმინეთის სანაპიროზე გარემოს დაცვის პრობლემათა ატლასი.რუმინულად.	
რუმინეთი	დელფინები შავ ზღვაში. ბროშურა რუმინულად.	

რუმინეთი	გადაშენების პირას მყოფი სახეობები. ბროშურა, რუმინულად.	
რუს. ფედერაცია		
თურქეთი		
უკრაინა	"ამქვეყნად ყველაზე ლურჯი". ბროშურა, რუსულად	პროფ. ზაიცევი

	რუსეთი	
უკრაინა	შავი ზღვის ძუძუმწოვრები. წიგნი. რუსულად.	ა. ბირკუნი, ს.კრივოსჟინი

ძირითადი სამეცნიერო პუბლიკაციები შავი ზღვის გარემოს დაცვის საკითხებზე.1996-2001წწ

24. ორლოვა და სხვ.(2001) შავი ზღვის ჩრ.-დას ნაწილის ჰიდროქიმიური დაჰიდროფიზიკური ასპექტები. ოდესა
25. აგლაძე გ. ელიავა ი. კომახიძე ა. (1998) შავი ზღვის აუზის ბიოლოგიური ნარისახეობები მათი მდგომარეობა. შავი ზღვის რეგიონის შენახვა. NATO ASI -სერიაკლუვერია აკადემიური პუბლიკაციები.გვ.1-15
26. ალექსანდროვი ბ.გ.(1998) დუნაის გავლენა შავი ზღვის მეზოზოოპლანქტონის ჩამოყალიბებაში უკრაინის მდინარე დუნაის შესართავი- ოდესა: ასტროპრინტი გვ.245- 261 (რუსულად)
27. ალექსანდროვი ბ.გ. (1998). ჭარბტენიანი ტერიტორიების ფუნქცია-შავი ზღვის კრიზისი- მსოფლიო სამეცნიერო გამოძეგმლობის კომპ. შპს.-სინგაპური, ნიუჯერსი, ლონდონი, ჰონგკონგი. გვ84-89.
28. ალექსანდროვი ბ.გ.(2001). შავი ზღვის სანაპირო ზოლის ეკოლოგიური შედეგები და ანთროპოგენული ტრანსპორმაცია მე-20საუკუნეში// "ნარკვევი საზღვაო სანაპირო ზონების შესახებ"-კიევი: შპს.გამომც. კარბონი. გვ 25-34(რუსულად)
29. ალექსანდროვი ბ.გ.ზაიცევი ი.პ.(1998).შავი ზღვის ბონაირსახეობა ეუთროფიკაციის პირობებში// ბიოლოგიური ნაირსახეობათა შენახვა, როგორც აუცილებელი წინაპირობა შავი ზღვის რეგიონის განვითარებისათვის.. დორდეხტი: კლუვერის აკად.გამომც.
30. ალექსანდროვი ბ.გ.ზაიცევი ი.პ. (1998) შავი ზღვის დუნაის მხარის ბონაირსახეობა ეუთროფიკაციის პირობებში/ უკრაინის მდინარე დუნაის შესართავი, -ოდესა: ასტროპრინტი
31. ბერლინსკი ნ. (2000) შავი ზღვის ჩრ.დას.ნაწილის ეკოლოგიური მდგომარეობა 2000წ. საზონისათვის// შავი ზღვის ეკოლოგიის პრობლემები.-ოდესა:SCSEREIO.
32. ბირკუნი ა.ი. და კრივოზიჟინი ს.(1996)- შავი ზღვის ძუძუმწოვრები.სიმფეროპოლი.ტავრია
33. ბირკუნი ა.ი. , კუიკენი ტ., კრივოზიჟინი ს.(1999)შავი ზღვის დელფინთა (*Delphinus delphis ponticus*) მორბილივირალური დაავადებების ეპიზოლოტიკა. ვეტერინალური ჩანაწერი 144.ნ 4.
34. ბირკუნი ა.ი. (1996). ვეშაბთა და დელფინთა ვირუსები. მიკრობიოლ. ჟურნალი (კიევი) ტ. 58. ნ.5
35. ბირკუნი ა.ი. და გოლდინი ე.ბ. 1996. მიკროფიტური ალგა ზღვის ძუძუმწოვართა პათოლოგიაში. მიკრობიოლ. ჟურნალი (კიევი). ტ.59 ნ.2
36. ბირკუნი ა.ი. და კრივოზიჟინი ს.ვ. (1996). შავი ზღვის ძუძუმწოვართა დასახლების დამალვის მიზეზები და მდგომარეობა.1. დინამიკა და რაოდენობა, ბიოტური და არა-ბიოტური შეზღუდვების ფაქტორები. ვესტნიკ ზოოლოგიი (კიევი) ნ.3.
37. ბირკუნი ა.ი. და კრივოზიჟინი(1996). შავი ზღვის ძუძუმწოვართა დასახლების მიმალვის მიზეზები და მდგომარეობა. II ანთროპოგენური შეზღუდვების ფაქტორები. ვესტნიკ ზოოლოგიი (კიევი) ნ.4.
38. შავი ზღვის მონაცემთა წითელი წიგნი (1999)-- გაეროს ოფისი საპროექტო სამსახურისათვის. ნიუ-იორკი.
39. შავი ზღვა. შავი ზღვის ბიოლოგიური ნაირსახეობა. საქართველოს ეროვნული ნარკვევი. შავი ზღვის გარემოს დაცვის ტომეული. ტ.8. ნიუ-იორკი.
40. ბოდენუ ნ.. მონჩევა ს.. რუტა მ.. პოპა ლ.. (1998) შავი ზღვის ბულგარეთისა და რუმინეთის ნაწილებში ალგალური ყვავილობის გრძელვადიანი ევოლუცია. ზღვის მცენარეები. IRCM. კონსტანცა.

41. ბოგატოვა ი. . გარკავაია გ.. ბერლინსკი ნ..(2000).სტენცოვსკი-ზებრიანსკის ჭარბტენიანი ტერიტორიების ფუნქციონირება.-- დუნაის შერსართავის ბუფერული ზონა--ანთროპოგენული ზეწოლის წვეშ. // შავი ზღვის ეკოლოგიის პრობლემები.-ოდესა, SCSEIO.
42. ბოლოვა ა.. (2001). საზღვაო ბიონაირსახეობათა განადგურება- შავი ზღვის კვლევის საგანი. "ოკეანები ახალ ათასწლეულში: პრობლემები და შესაძლებლობები კუნძულებისათვის." (სოუტი გ.რ., კლივი გ. და სკელტონი პ.ა.)
43. ბოლოვა ა., ბავარუ ა..(1998-1999). შავი ზღვის რუმინეთის სექტორის გადაშენების პირას მისული, იშვიათი და ნაკლებად ცნობილი ბენტური მაკროფიტების წითელი სია. (რუმინულად). ბუქარესტი.
44. კოციასუა., პოპა ლ., ბუგა ა.ლ.(1998). შავი ზღვის ჩრდ.-დას რიფის ნუტრიენტული კონცენტრაციის ხანგრძლივი ევოლუცია. ზღვის წყალმცენარეები. 31:13-29
45. დიატლოვი ს. (2000). უკრაინის წყლის ტოქსიკურობის შეფასების სტანდარტული მეთოდებისა და ახალი მიკრობიო ტესტების შედარება // ახალი მიკრობიოტესტები არსებული ტოქტიკურობის დონის აღსაბეჭდად და ბიომონიტორინგისათვის //გამოცემული ვიდო პერსუნის, კოლინ იანსენისა და ვიმ დე კონინს მიერ. —ნიუ-იურკი: კლუვერის აკადემიური გამომცემლობა.
46. ერვინ ვან მარენი. ირაკლი გორაძე, ალექსანდრე გავაშელიშვილი და რეზო გორაძე(2001). ნადირობა და დას. საქართველოში. ფრინველთა საერთაშორისო დაცვა. 11:77-91ბ.
47. გარკავაია გ.პ., ბოგატოვა ი.ი. ბერლინსკი ნ.ა., გონჩაროვი ა.ი. შავი ზღვის ჩრდილო-დას ნაწილში უკრაინის მხარის ზონებად დაყოფა ჰიდროფიზიკური და ჰოდროქიმიური მახასიათებლების მიხედვით/ სანაპირო და რიფის ზონების ეკოლოგიური უსფრთხოება და რიფის რესურსების კომპლექსური გამოყენება.-სევასტოპოლი-(რუსულად).
48. გორაძე რ.. ბაგრატიონი დ. (1998) ხელოვნური გამრავლება, როგორც შავი ზღვის გადაშენების პირას მყოფ თევზის სახეობათა გადარჩენის მისაღები ხერხი. ბიოლოგიურ ნაირსახეობათა შენახვა როგორც აუცილებელი პირობა შავი ზღვის რეგიონის მზარდი განვითარებისათვის.NATO ASI —ის ორტომეული. კლუვერის აკადემიური გამომცემლობა. დორდესტი. გარემოს უსაფრთხოება-ტ.46. გვ.397-407
49. გვარიშვილი თ. (1998) სახეობათა შედგენილობა და ბიონაირსახეობა საქართველოს შავ ზღვაში. ფიტოპლანქტონი-ბიოლოგიურ ნაირსახეობათა შენახვა, როგორც წინაპირობა შავი ზღვის რეგიონში მზარდი განვითარებისათვის. NATO ASI —ის ორტომეული.კლუვერის აკადემიური გამომცემლობა.დორდესტი.გარემოს უსაფრთხოება-ტ.46. გვ.95-100.
50. ჰობსონი ს., მეე ლ.დ., (1998) შავი ზღვის კრიზისი.სმოფლის სამეცნიერო გამომცემლობა. კო. შპს. გვ. 262
51. იორისი კ.რ. ჰოლსბეკი ლ. ბოლბა დ. (2001) შავი ზღვის სანავსადგურო დელფინებში *Phocoena phocoena relict.mar.pollut.bull.*. საერთო ორგანული ვერცხლისწყალი . 426.10:905-911.
52. კანდუკი რ.პ.(2000). შავი ზღვის სკაფარკა ინეკივალვისში სტეროლის შემცველობა. // შავი ზღვის ეკოლოგიის პრობლემები: შეგროვილი დოკუმენტები. ოდესა SCSEIO.
53. ხოლოდკოვსკაია ე.ვ., კუდინსკი ო. ი. (2000) შავი ზღვის ორკარედი ნიჟარების სქესობრივი ფუნქციონირება ანთროპოგენული გავლენის პირობებში// შავი ზღვის ეკოლოგიის პრობლემები: შეგროვილი დოკუმენტები.ოდესა SCSEIO.
54. კირაც ც. და სავას ი. (1996) სელაპის (*monachus monachus*) სტატუსი ერეგლის მიდამოებში. თურქეთის შავი ზღვის სანაპირო. ზოოლ. შუაზნა.12:5-12
55. ლისოვსკაია ვ. ი. (2000) . საზღვაო წყალმურნეობა/აკვაკულტურა: მოშენებულ ორკარედ ნიჟარებში ბოქიმიური სეზონური ცვლილებები ჩრდილო-დას.შავ ზღვაში// შავი ზღვის ეკოლოგიის პრობლემები: შეგროვილი დოკუმენტები.ოდესა SCSEIO.
56. მედჰუსრე ბ., ტანაბი ს. ოზთურქი ა.ა. (1997) სანავსადგურო დელფინებში *Phocoena phocoena* ბუტილტინით ინფიცირება. ფრეზენიუს ი.: 359:244-248
57. მაზმანიდი ნ. კომახიძე ა. (1998). შავი ზღვის საქართველოს სანაპიროს ბიონაირსახეობა: ბიოლოგიურ ნაირსახეობათა შენახვა, როგორც წინაპირობა შავი ზღვის რეგიონში მზარდი

- განვითარებისათვის. NATO ASI –ის ორტომეული. კლუვერის აკადემიური გამომცემლობა.დორდენტი.გარემოს უსაფრთხოება-ტ. 46. გვ.129-137
58. მიხალკოვი ვ. (2001). შავი ზღვის ეკოსისტემის დაბინძურების ახლანდელი მდგომარეობა., ტყვიის შემცირების გზები, მონაცემთა გაზრდა და გაცვლა. OISES, ოდესა
 59. მიხალკოვი ვ. (2001). შავი ზღვის ეკოსისტემის დაბინძურების ახლანდელი მდგომარეობა., ტყვიის შემცირების გზები, მონაცემთა გაზრდა და გაცვლა. OISES, ოდესა
 60. მინიცევა გ. გ. რუსნაკი ე.მ. ზოტოვი ა.ბ., კოსენკო მ.ნ. (2000). ღუნაი-შავი ზღვის წყლის სისტემების ტროპიკული მდგომარეობის საერთო შეფასება. // შავი ზღვის ეკოლოგიის პრობლემები: შეგროვილი დოკუმენტები -ოდესა SCSEIO., გვ.167-172
 61. ნესტროევა დ.ა. (2000). წყლის აყვავება (გამეორება) შავი ზღვის ჩრდილო-დას ნაწილში//ალგოლოგია, ტ-11,ნ.4 გვ.502-513 (რუსულად).
 62. ნესტროევა დ.ა., ტერენკო ლ.მ.(2000) . ოდესის რეგიონის ფიტოპლანქტონის ახლანდელი მდგომარეობა/სანაპირო და რიფის ზონების ეკოლოგიური უსაფრთხოება, რიფის რესურსების კომპლექსური გამოყენება.-სევასტოპოლი., გვ.383-390 (რუსულ ენაზე)
 63. პეტრანუმ ა. (მის მიერ შევსებული) (1997)- შავი ზღვის ბიოლოგიური სახესხვაობები. რუმინეთი (შავი ზღვის გარემოს დაცვის ოთხტომეული). გაერთიანებული ერების გამომცემლობა. ნიუ-იორკი გვ.314
 64. სემენკო ლ.ი., ფიტინგოვი ე.მ., მიროშნიჩენკო ჰ.ი. (1996) აზოვის ზღვაში შემოყვანილი წყნარი ოკეანის ესტუარის ორკარედი ნიჟარის “პილენგას” კულტურის ეკოლოგიური ასპექტები (უკრაინა). ესტუარის ეკოსისტემა და სახეობები. “გრანდონი“-ISSUES საზღვაო ბიოლოგიის ცენტრი PAS. N-1
 65. სემენკო ლ.ი. (1997) ბიოლოგიური დასაბუთება წყნარი ოკეანის ორკარედი ნიჟარა-ჰაადერის იაპონიის ზღვიდან ჩრდილოეთ აზოვის თევზსარეწ წყლებში შემოყვანისათვის. წყალმურნეობის ტომეული. წყალმურნეობის საინფორმაციო კრებული: პრობლემები და მიღწევები. საკითხი 4-5M...RSIERH.
 66. შავლაქაძე მ.ა. (1998) შავი ზღვის ანჩოუსის(სარდალა თევზის) მარაგის მდგომარეობა.- ბიოლოგიურ ნაირსახეობათა შენახვა, როგორც წინაპირობა შავი ზღვის რეგიონში მზარდი განვითარებისათვის. NATO ASI –ის ორტომეული. კლუვერის აკადემიური გამომცემლობა. დორდენტი.გარემოს უსაფრთხოება-ტ.46. გვ 176-181.
 67. შელია გ. სოსონკო ი.რ/ (1999). ღუნაის ბოისფეროს რეზერვის ბიონაირსახეობა, დაცვა და მენეჯმენტი/კიივ.ნაუკ.დუმკა გამომც. გვ.703 (უკრაინულად)
 68. შიბანოვა ო ს. და კრივოხიჟინი ს.ვ. (2000).შავი ზღვის ნავსადგურის დელფინის *Phocoena phocoena relicta*-ს პარაზიტი *Stenurus minor*(Nematoda pseudaliidae) ვესტნიკ ზოოლოგიი. ნაწ.14:19-25 (რუსულად).
 69. შუროვა ნ.მ. (2000). შავი ზღვის ორკარედი ნიჟარის პოპულაციის მდგომარეობაზე ჰიპოქსიის გავლენა// შავი ზღვის ეკოლოგიის პრობლემები: შეგროვილი დოკუმენტები.ოდესა SCSEIO.გვ.286-290.
 70. სტადნიჩენკო ს.ვ. , შუროვა ნ.მ. (2000) შავი ზღვის ორკარედი ნიჟარების პროდუქტიულობის აღრიცხვა მათი სიმჭიდროვის ჯერადობისა და ბიომასის მიხედვით. შავი ზღვის ეკოლოგიის პრობლემები: შეგროვილი დოკუმენტები. ოდესა SCSEIO. გვ.297-300
 71. სინეგუბ ი.ა. (1998). ზებრიანსკის ყურის, როგორც შავი ზღვის ჩრდ.-დას. ნაწილის ზემოქმედების ზონის მაკროზოობენტოსი 1988-1996წწ. (შემადგენლობა, მდგომარეობა, სეზონური დინამიკა და განვითარების ტენდენციები)/:უკრაინის მდ. ღუნაის შესართავის ეკოსისტემა.-ოდესა: ასტროპინტი გვ.290-303 (რუსულად)
 72. სინეგუბ ი.ა. შავი ზღვის კუნძულ ზმინის სანაპირო წყლების მაკროზოობენტოსი/სანაპირო და რიფის ზონების ეკოლოგიური უსაფრთხოება და რიფის რესურსების კომპლექსური გამოყენება.- სევასტოპოლი-ტ.2 გვ.101-314 (რუსულად)
 73. სინეგუბ ი.ა., რიბალკო ა.ა. (2001) შავი ზღვის ოდესის რეგიონის მაკროზოობენტური მდგომარეობა 1994-1999წწ//ზაპ.ტერნოპ.პედუნევ. ბულგარეთი ტ.14 ნ.3 გვ.157-158 (რუსულად)
 74. ზახარია ტ. შავი ზღვის რუმინეთის სანაპიროზე წვრილი კამბალისა და პალტუსის კულტურათა ექსპერიმენტის შედეგები. ხმელთაშუა ზღვის წყალმურნეობის მიღწევები ფარფლიანი თევზის სახეობათა გამრავალფეროვნება-ზარაგოზა. ესპანეთი ტ.47

75. ზახარია ტ., ტელემატი ა. რუმინეთი საზღვაო კულტურის მდგომარეობა და პერსპექტივები-შრომები, აღებული ბალკანეთის თევზჭერის ნარკვევებიდან. კავალა საბერძნეთი. რედაქტირებული ოტერსადის მიერ. საზღვაო ტექნოლოგიათა ინსტიტუტი. ტროდჰეიმი. ნორვეგია
76. ტანაბი ს., მდჭუსრე ბ., ოსთურქი ა. (1997) შავი ზღვის ნავსადგურის დელფინის *Phocoena phocoena* პოლიქლორინატ ბიფენილის სპეციფიური ანალიზი. მარ. პოლუტ.ბულ. 34:712-720
77. ოსთურქი ა. (1997) უცვლელი ორგანოქლორინის ნარჩენები შავი ზღვის ნავსადგურის დელფინში *Phocoena phocoena*. მარ. პოლუტ.ბულ. 34:338-347
78. ტერენკო ლ.მ., ტერემკო გ.ვ. (2000) პლანქტონური ფიტოცენოზის ნაირსახეობა შავი ზღვის ოდესის ყურეში.-ტ.52 გვ.56-59 (რუსულად)
79. ვარიგინი ა.ი. (2000) შავი ზღვის ჩრდ.დასავლეთ მხარის ზონებად დაყოფა ორკარედი ნიჟარების ზრდის პარამეტრების მიხედვით. შავი ზღვის ეკოლოგიის პრობლემები: შეგროვილი დოკუმენტები. ოდესა SCSEIO. გვ. 344-345
80. ვორობიევა ლ.ვ. (1999) შავი ზღვისა და აზოვის ზღვის უკრაინის რიფის მეიობენტოსი. კიევი ნაუკ. დუმკა. პუბლ. გვ. 300 (რუსულად)
81. ვორონენკო ლ.ს., სებას ლ.კ., შეპელევა ს.მ. (1996) დაბინძურების დონე ქლორორგანიკული შემადგენლობის მიხედვით სამხრეთ ნაწილში ქერჩის სრუტის ჩრდილოეთ ნაწილში. იუგენიოს მონაცემები (1996) ტ.42
82. ზაიცევი (1998) ამქვეყნად ყველაზე ლურჯი, შავი ზღვის გარემოს დაცვის ტომეული ტ.ნ, ნიუ-იორკი, გაეროს გამომცემლობა გვ.142 (რუსულად)
83. ზაიცევი ი. ალექსანდროვ ბ.გ. (1997) შავი ზღვის ეკოსისტემაში მომხდარი ცვლილებები ადამიანის მიერ გამოწვეული. მგრძნობელობა ცვლილებების მიმართ: შავი ზღვა, ბალტიის ზღვა, ჩრდილოეთი ზღვა. დორდენტი. კლუვერის აკადემიური გამომცემლობა
84. ზაიცევი ი.პ. ალექსანდროვი ბ.გ. (2000) შავი ზღვის ბიოლოგიური ნაირსახეობების წარმომავლობა და ახლანდელი მდგომარეობა, სპეციალური კომენტარებით უკრაინის ტერიტორიების შესახებ: ზბერჟნია ი მონიტორ უკრ.კიევი გვ.188-193
85. ზაიცევი ი., მამაევი ვ. საზღვაო ბიოლოგიური ნაირსახეობები შავ ზღვაში (1997) ნარკვევი ცვლილებებისა და რეგრესის შესახებ. გაეროს გამომცემლობა. ნიუ-იორკი გვ. 208
86. ზაიცევი ი., მამაევი ვ. საზღვაო ბიოლოგიური ნაირსახეობები შავ ზღვაში (1997) ნარკვევი ცვლილებებისა და რეგრესის შესახებ. (შავი ზღვის გარემოს დაცვის სამტომეული) გაეროს გამომცემლობა. ნიუ-იორკი გვ. 208
87. ზაიცევი ი., ოსთურქ ბ. (2001) ეგზოტიკური სახეობები ეგეოსის, მარმარილოს, შავი, აზოვის და კასპიის ზღვებში, გამოცემული თურქული საზღვაო კვლევითი ფონდის მიერ, სტამბული, თურქეთი გვ.267
88. ზაიცევი ი.პ. (1999) შავი ზღვის ეკოსისტემის ტრანსსასაზღვრო დიაგნოსტიკური ანალიზის შედეგები. //ეკოლ.პრობლ.ჩერნოგო მორია-ოდესა გვ.233-238 (რუსულად)
89. ზაიცევი ი.პ. (2000) შავი ზღვა: ეკოსისტემის მდგომარეობა და მისი რეაბილიტაციის შესაძლო გზები. ოდესა გვ.46 (რუსულად)
90. ზაიცევი ი.პ. (2000) ხმელთაშუა ზღვა-შავი ზღვის ფაუნათა გაცვლა. საერთაშორისო სიმპოზიუმის "ეგეოსის ზღვა 2000"-ის შედეგები 5-7 მაისი ბოდრუმი, თურქეთი. გამოცემული ბაირამ ოსთურქის მიერ, სტამბული. თურქული საზღვაო კვლევითი ფონდი, 2000. გვ.1-7
91. ზაიცევი ი.პ., ალექსანდროვ ბ.გ., ვოლკოვ ს.ო. (1999). კუნძულ ზმეინის სანაპირო ზონის ბიოლოგია//დობ. ნაკ. აკად. ნაუკ. უკრ. ტ.8, გვ.111-114 (რუსულად)
92. ზაიცევი ი.პ., მინიჩევა გ.გ., რუსნაკ ე.მ. (1999) შავი ზღვის (უკრაინა კლდოვანი ნაპირის ალგოცენოზი//ალგოლოგია ტ.9, ნ.2, გვ.50-51 (რუსულად)
93. ზაიცევი ი., ოსთურქ ბ. (2001) ეგზოტიკური სახეობები ეგეოსის, მარმარილოს, შავი, აზოვის და კასპიის ზღვებში./გამომცემული თურქული საზღვაო კვლევითი ფონდის მიერ. სტამბული, თურქეთი. გვ.265
94. ზაიცევი ი.პ., ალექსანდროვი ბ.გ. (1998) შავი ზღვის ბიოლოგიური ნაირსახეობა უკრაინაში/ნიუ-იორკი, გაეროს გამომცემლობა. გვ.351

95. ზარქუა ზ., ბოლქვაძე ლ., ხინთიბიძე ნ. (1999) საქართველოს შავი ზღვის თართის ახლანდელი მდგომარეობა.-ბიოლოგიური ნაირსახეობების შენახვა, როგორც აუცილებელი წინაპირობა შავი ზღვის რეგიონის მზარი განვითარებისათვის NATO ASI –ის ორტომეული.კლუვერის აკადემიური გამომცემლობა.დორდrecht.გარემოს უსაფრთხოება-ტ.46. გვ.135-242
96. ზოლოტარევი ვ.ნ. ზრდის მონაცემთა ანალიზის ახალბური მიდგომა: მზარდი გათანაბრების მოკლევადიანი პარამეტრირება (2000) შავი ზღვის ეკოლოგიის პრობლემები: შეგროვილი დოკუმენტები - ოდესა SCSEIO., გვ.379-383
97. ზოლოტარევი ვ.ნ. შავი ზღვის ბოლოდროინდელი ეკოლოგიური პრობლემები (1999) გვ.253-264
98. ზოლოტარევი ვ.ნ. ლოსოვსკაია გ.ვ., რიასინცევა ნ.ი. (2000) შავი ზღვის ჩრდილო-დასავლეთში ანომალუს პოლიქეთე ინდივიდების ნერვის სუკინეა ლეუკ მასობრივი განვითარება// შავი ზღვის ეკოლოგიის პრობლემები: შეგროვილი დოკუმენტები -ოდესა SCSEIO., გვ.384-388
99. ზოლოტინსკი ა.პ. (1998) უკრაინის სანიჟარო მეურნეობის ახლანდელი მდგომარეობა, პრობლემები და პერსპექტივები. თეზჯერა უკრაინაში. ნ.1
100. ზოლოტინსკი ა.პ., ორლენკო ა.ნ. (1998) ინდივიდუალური ნაყოფიერება და რეპროდუქტიული ცდების ღირებულება წყნარი ოკეანის ხამანწკებში შემოყვანილი შავ ზღვაში. ტავრიისლის სამეცნიერო გამოცემა-საკითხი 7
101. ზოლოტინსკი ა.პ. (1998) დიდი ზომის ორკარედი ნიჟარის კულტურის შავი ზღვის რიფის ეკოსისტემაზე გავლენის შესახებ. ტავრიისლის სამეცნიერო გამოცემა-საკითხი 7
102. ზოლოტინსკი ა.პ., რომანენკო ვ.ფ. (1998) მოლუსკების საზღვაო კულტურათა ზოგიერთი ეკოლოგიური პრობლემათა შესახებ. უკრაინის თეზჯერა. ნ.1
103. ისერგინ ლ.ვ., იანოვსკი ე.გ. (1998) აზოვის ზღვის აუზში ხელოვნური რიფების-ბიოფილტრების გამოყენების ეკოლოგიური საფუძვლები.იუგნირო შეგროვილი დოკუმენტები: იუგნიროს კომპლექსური კვლევების ძირითადი შედეგები აზოვი-შავი ზღვის აუზებში და მსოფლიო ოკეანეში-ქერჩი: იუგნირო.
104. სერობაბა ი.ი., ზოლოტინსკი ა.პ., სოლოდოვნიკოვ ა.ა. (1998) აზოვი-შავი ზღვის აუზების საზღვაო მეურნეობის ახლანდელი მდგომარეობა და პერსპექტივები (უკრაინის სანაპირო) ტავრიისლის სამეცნიერო გამოცემა 1998 საკითხი 7, წყალმურნეობის თანამედროვე მიმართულებები და პრობლემები.-კერსონი
105. სერობაბა ი.ი. სოლოდოვნიკოვი ა.ა. კულიკი პ.ვ.(1998). უკრაინის თართის კულტურის განვითარების საჭიროებები, პრობლემები და პერსპექტივები, ტავრიისლის სამეცნიერო გამოცემა.1998. საკითხი 7. წყალმურნეობის თანამედროვე მიმართულებები და პრობლემები.,კერსონი.
106. სოლოდოვნიკოვი ა.ა. (1998). ზღვის თევზის რეპროდუქცია და კომერციული გამოზრდა იუგნირო-ში. KCSTEL.-სიმფეროპოლი.
107. გრინ ა.ნ. შლიახოვ ვ.ა. (1999). უკრაინის თეზჯერაში თევზის პროდუქტიულობის გაზრდის შესაძლებლობები აზოვსა და შავ ზღვაში.ნ.4(7).
108. ზოლოტინსკი ა.პ.რომანენკო ვ.ფ. (1999). აზოვის-შავი ზღვის აუზებში საზღვაო მეურნეობის ორაგანიზება. თეზჯერა უკრაინაში..ნ.4(7)
109. კულიკ პ.ვ. (1999). თართის მეურნეობის ერთეულთა აქტივობის ანალიზი აზოვის-შავი ზღვის აუზებში. თეზჯერა უკრაინაში.ნ.2(5)
110. სტარუშენკო ლ.ი. ბუშივეი ს.გ. (2000). შავი ზღვია ოდესის ესტუარები და მათი გამოყენება თეზჯერისათვის.
111. ზოლოტინსკი ა.პ.(1997). ნიჟარის მეურნეობის სამუშაოთა პერსპექტივება და აწმყო მდგომარეობა. ჟურნალი ისტფიში.
112. კულიკოვა ნ.ი.. ზოლოტინსკი ა.პ. სოლოდოვნიკი ა.ა. (1997). იუგნიროს საქმიანობების ძირითადი შედეგები საზღვაო მეურნეობის სექტორში. იუგნიროს შრომები.-ქერჩი;იუგნირო. ტ.43
113. შირიაკოვ ტ.ვ. იანოვსკი ე.გ. დემიანენკო კ.ვ.(1998). აზოვის ზღვის აუზში თართის ფერმის განვითარების პერსპექტივები.იუგნირო შეგროვილი დოკუმენტები:იუგნიროს კომპლექსური კვლევების შედეგები.-ქერჩი:იუგნირო.
114. გორაძე რ.ხ.გოგმაჩაძე ტ.მ.(1995). საზღვაო აკვაკულტურის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში. სამეცნ. შრომების კრებული ,თბილისი.გვ.138-149.

115. გორაძე რ.ხ. გოგმაჩიძე ტ.მ. ზოსიძე რ.შ. (1995) შავი ზღვის მარიკულტურა და ეკოლოგიური პროგრამა. სამეცნ. შრომების კრებული, თბილისი. გვ. 136-141 (ქართულად)
116. გორაძე რ.ხ. გოგმაჩიძე ტ.მ. ზოსიძე რ.შ. (1995), აკვაკულტურა და მნიეიოპსისის პრობლემები შავ ზღვაში. სამეცნ. შრომების კრებული, თბილისი. გვ. 142-152
117. გორაძე რ.ხ., კომახიძე ა.მ. ზოსიძე (1999). თევზჭერა და ეკოლოგიის პრობლემები. საქართველოს მეცნ. აკადემიის აჭარის განყოფილების შრომები.
118. ზარქუა ზ.გ. ზოსიძე რ.ო. ბოლქვაძე (1998) კოლხეთის ზუთხის კვების თავისებურებანი, საქართველოს შავი ზღვის სანაპიროზე. შრომები (საბუნების მეტყველო მეცნიერებათა ტომეული). ბათუმის სახ. უნივერსიტეტი. ტ. 2. გვ. 188-194 (ქართულ ენაზე).
119. კომახიძე ა.მ., მაზმანიძე ნ.დ., გორაძე რ.ხ. (2000). შავი ზღვის ბიონაირსახობათა მდგომარეობა და მისი რეაბილიტაციის პერსპექტივები. ეკოლოგიის პრობლემები. თბილისი. ტ. 2. გვ. 157-180
120. მაზმანიძე ნ.დ. (2001). ზღვის გარემოს ეკოლოგია და დაცვა (ლექსიკონ-ცნობარი). ბათუმი-გვ. 178.
121. ორლივა და სხვ. (2001) შავი ზღვის ჩრდ. დას. ნაწილის ევრტოფიკაციის მიზეზები და შედეგები. შრ. უკრ. შესრ. 246 ჰიდრომედ. გამოკვლევები უკრაინაში.
122. შავლაქაძე მ.ა., გორაძე რ.ხ., ზოსიძე რ.შ. (2000). თევზჭერა და შავი ზღვის ზოგიერთი საკითხი. საქართველოს ეკოლოგიურ მეცნიერებათა აკად. აჭარის განყ. შრომები 1. ბათუმი. 2000წ. გვ. 31-38.
123. შავი ზღვის თევზების ეკოლოგია და ნავთობი. (1997). ა.ო. გამომც. აჭარა, ბათუმი. გვ. 146
124. აქსიონოვა ე.ი.; მაკაროვი ე.ვ. (2001). თევზეულის სასტარტო საკვების ინდუსტრიული კულტივირება.- დონის როსტოვი: დონის გამომც.
125. ჟიტენევა ლ.დ., მაკაროვი ე.ვ., რუდნიცკაია ო.ა. (2001). სისხლის ევოლუცია.- დონის როსტოვი: დონის გამომც.
126. კორპაკოვა ი.გ., ვოლოვიკი ს.პ., (2001). წყლის ეკოსისტემების ანტილოტური თერაპია. დონის როსტოვი: გამომც. "ლოგოსი". გვ. 330.
127. საერთაშორისი სამეცნიერო კონფერენციის "ეკოსისტემებისა შენახვისა და ბიორესურსების რაციონალური გამოყენების პრობლემები შავი-აზოვის ზღვის აუზებში"- მასალები. 8-10 ოქტ. 2001წ. დონის როსტოვი.
128. გრებნევიკი. Mnemiopsis leidyi (A. agassiz) აზოვისა და შავ ზღვაში: ბიოლოგია და დასახლების შედეგები. 2000წ. გვ. 496.
129. სტუდენიკინი ე.ი., ალდაკიმოვა ა. ი., გუბინა ე.ს. (1999). აზოვის ზღვის ფიტოპლანქტონი ანთროპოგენული ზემოქმედების პირობებში. / მაკაროვი ე.ვ. რედ. / დონის როსტოვი: ევერესტი.- გვ. 178.
130. ჟიტენევა ლ.დ. (1999). იხტიოპემატოლოგიის ეკოლოგიური კანონზომიერებანი. / რედ. მაკაროვი ე.ვ. / დონის როსტოვი, ევერესტი.
131. წყლის გარემოს ტოქსიკურობის განსაზღვრა/ მეთოდური რეკომენდაციები: 1999წ.- გვ. 48.
132. ჟიტენევა ლ.დ., რუდნიცკაია ო.ა., კალუჟნაია ტ. ი. (1997). ზოგერთი თევზის ეკოლოგიურ-ჰემატოლოგიური დახასიათება. (ცნობარი). დონის როსტოვი, :- გვ. 152
133. ზაიდინერი ი.ი., პოპოვა ლ.ვ. აზოვისა და შავი ზღვიე აუზების თევზის სამეურნეო ორგანიზაციების მიერ დაჭერილი თევზი და სხვა ობიექტები. (1990-95წწ). სტატისტიკური კრებული, დონის როსტოვი, : 1997.- გვ. 100
134. აზოვის ზღვის თევზის მარაგის განახლება. 1990-95 წწ. სტატისტიკური კრებული, დონის როსტოვი, : 1997.- გვ. 40
135. ბაკევა ე. ნ. (1999). ერთუჯრედიანების სიცოცხლისუნარიანობის ეკო-ბიოლოგიური საფუძვლები., დონის როსტოვი, : გვ. 50
136. კესელმანი მ.ლ., მილიუტინა ნ.პ., კუნეცოვა ლ.ი., რაკიდსკი ვ.ნ. (1997). იხტიოფაუნის პესტიციდური ინტოქსიკაციის დიაგნოსტიკისა და მოქმედების მექანიზმის თავისუფალ-რადიკალური პროცესები. დონის როსტოვი, გვ. 120
137. პოტაპოვი ა.ი., რაკიტსკი ვ.ნ., ნოვიკოვი ი.ვ., მაკაროვი ე.ვ., გვოზდენკო ს.ი. (1998). წყალსატევები. პესტიციდური დაბინძურების თანამედროვე ეკოლოგიურ-ჰიგიენური პრობლემები. დონის როსტოვი. გვ. 248

138. კორნიენკო გ.გ., კოჟინი ა.ა., ვოლოვიკი ს.პ., მაკაროვი ე.ვ.(1998). რეპროდუქციის ბიოლოგიის ეკოლოგიური ასპექტები. დონის როსტოვი .გვ 240.